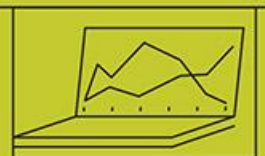
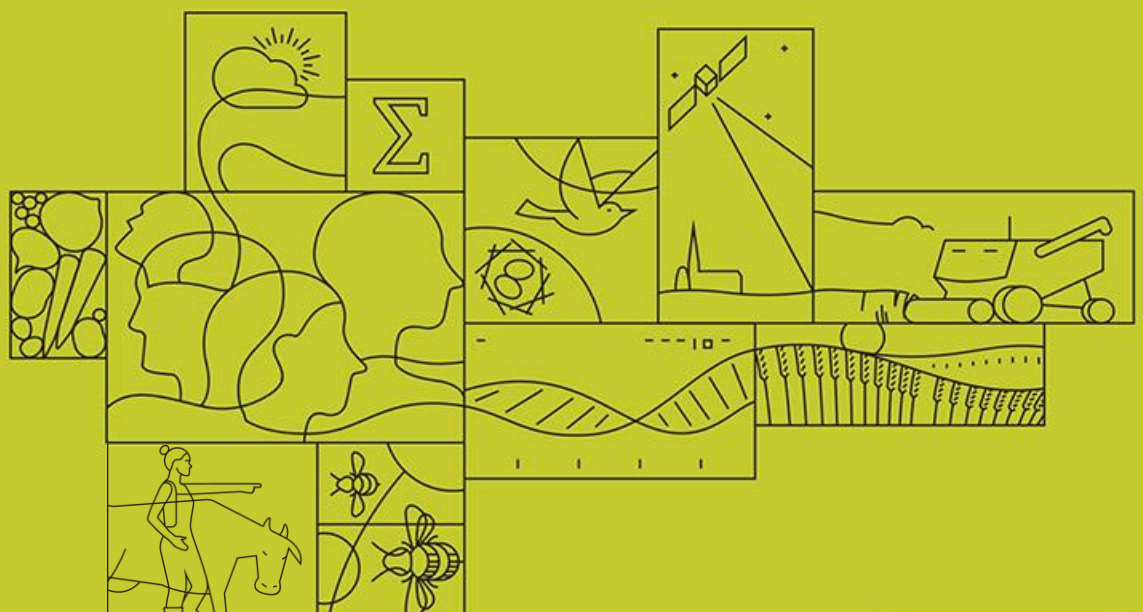

Teadmussiirde programm põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas. Riigihange nr 257107

Aasta 2023 aruanne

Maaelu Teadmuskus,
Mahepõllumajanduse Koostöökogu,
Eesti Toiduainetööstuse Liit,
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda,
Eesti Maaülikool.

Sissejuhatus

Teadmussiirde programmi põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas (edaspidi ÜhendPIP-2) eesmärgiks on olemasolevate teadmiste ja innovaatiliste lahenduste kohta teabe levitamine ning teadmussiirde tegevuste koordineerimine ja korraldamine. Ministri käskkirja kohaselt on lisaks teadmussiirde tegevuste elluviimisele projekti olulised osad:

- arvestamine sektori vajaduste ja strateegiliste suundadega (PÕKA, AKIS kontseptsioon jm);
- erinevate teemavaldkondade tegevuste koondamine tervikuks;
- innovatsioonikoostöö ning teadusprojektide tulemuste, nõustamisvõimaluste ja maaeluvõrgustiku tegevuste tutvustamine;
- teabesalve arendamine ja täiendamine.

Riigihanke 257107 „Teadmussiirde pikaajaline programm põllumajanduse, toidu ja maamajanduse tegevusvaldkonnas“ ehk ÜhendPIP-2 Hankijaks ehk Tellijaks on Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (edaspidi PRIA).

Aastaruande koostab Taitja, see kinnitatakse programmi juhtkodus.

Sisukord

Sissejuhatus.....	2
Programmi töökorraldus.....	3
Aja- ja tegevuskava täitmise ülevaade	4
Valdkondade kokkuvõtted	7
Programmi tulemuslikkuse analüüs.....	17
Sihtrühma vajaduste kaardistamine	20
Organisatsioonide kaasamine.....	22
AKIS kontseptsiooni rakendamine	22
Ettepanekud tegevuste tellimiseks.....	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.
Järgmise perioodi tegevused.....	25
Tagasiside Tellijale	25
Lisa 1: Kogude koosseisud.....	27

Programmi töökorraldus

Riigihanke nr 257107 raamleping sõlmiti 21.02.2023 ning kehtib kuni 30.06.2025. Programmi aluseks on:

- maaeluministri 28.04.2015 määrus nr 46 „Teadmusübirde pikaajaliste programmide rakendamise toetus“
- maaeluministri 10.11.2021 käskkiri nr 154 (põllumajanduse, toidu ja maamajanduse programmi II etapp)

Riigihanke ühistäitjad on Eesti Maaülikool (edaspidi EMÜ), Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (edaspidi EPKK), Eesti Toiduainetööstuse Liit (edaspidi Toiduliit), Mahepõllumajanduse Koostöökogu (edaspidi Mahekogu) ja Maaelu Teadmuskeskus (edaspidi METK).

Hanke ühistäitjad on tellimuses esitatud tegevuste elluviimise omavahel jaotanud: iga täitja vastutab enda elluviidavate tegevuste planeerimise ja nõuetekohase läbiviimise eest. Teemavaldkonnad ei ole ühistäitjate vahel ära jaotatud ning **projekti korralduse eest vastutab METK**. Ühistäitjate kontaktisikute vahel toimuvad operatiivsed kohtumised, samuti toimuvad ühistäitjate organisatsioonide üldkoosolekud.

ÜhendPIP-2 laiapõhjalisuse tõttu on programmil mitu otsustuskogu: juhtkogu ja 4 valdkondlikku nõukogu (vt joonis 1). Põllumajanduspoliitika abinõude tegevuste teemad esitab Hankija (PRIA koos ministriumiga), välistades selles teemavaldkonnas nõukogu vajaduse. Juhtkogu ja nõukogude koosseisud kinnitati METK direktori käskkirjaga (vt lisa). Liikmed on määratud valdavalt organisatsioonide põhiselt, st vajadusel saab koosolekust osa võtta mitu esindajat, kes jagavad ühte häält.

Teemavaldkondade jaotus tegevuste otsustamisel on järgmine:

- ühistegevuse, digipõörde ning horisontaalsete ja muude vajalike teemadega seonduvate tegevuste vajadused arutatakse läbi programmi **juhtkogu**,
- **maaviljeluse** nõukogusse tuuakse taimekasvatuse ja aianduse teemavaldkondade tegevuste vajadused,
- **loomakasvatuse** nõukogus tuleb lahendada kõigi põllumajandusloomade liikide teabevajaduste küsimused,
- **mahemajanduse** nõukogu käsitleb hanke tehnilises kirjelduses käsitletud mahepõllumajanduse teemasid,
- **toiduohutuse** nõukogus käsitletavateks teemadeks on nii toiduohutuse küsimused kui ka laiem vaade toidusüsteemile.

Joonis 1. ÜhendPIP-2 teemade jaotus nõukogudes ja juhtkogus.

Selline tegevuste jaotamine teemavaldkondadeks on siiski tinglik. Näitena saab tuua digitaliseerimise, mis on ilma taime- või loomakasvatuse kontekstita eraldiseisvana ettevõtjatele vähe kasulik. Sihtgrupile ei ole vahet, millise teemavaldkonnast tegevus korraldatud saab. Programmi tegevused on avaldatud teemalehel <https://www.pikk.ee/valdkonnad/teadmusübirde-pikaajalised-programmid/uhendpip/>.

Aja- ja tegevuskava täitmise ülevaade

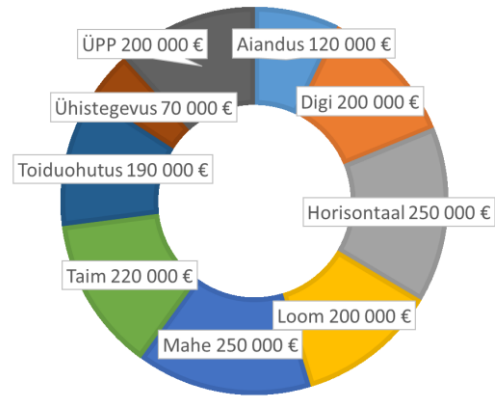
Raamleping ÜhendPIP-2 kohta sõlmiti 21. veebruaril 2023, hankeleping allkirjastati 30. mail 2023.

ÜhendPIP-2 hankeleping vormistati 30. mail 2023.

Hanke kohaselt toimub raamlepingu 257107 täitmine maksimaalselt kuni 30. juunini 2025. Programmi eelarve on nii piiratud, et enamus hanke raamesse mahtuvaid tegevusi viiakse ellu 2023. ja 2024. aastal. 2023. aastal oli käimas ka eelmine ÜhendPIP (nn esimene etapp) ning kava kahe programmi peale oli mahukas.

Konsortsium esitas koos pakkumusega ettepaneku tellimuse kohta (esimese 2023. aasta hankelepingu kohta). Korraldasime Tellija nõudmisel lisaks juhtkogu ja nõukogu ühiskoosoleku, et kinnitada üle tegevuste nimekiri. Koosolek toimus 11. mail 2023 veebivahendusel. Vaadati üle ka programmi eesmärgid ja põhimõtted ning kinnitati nõukogude esimehed.

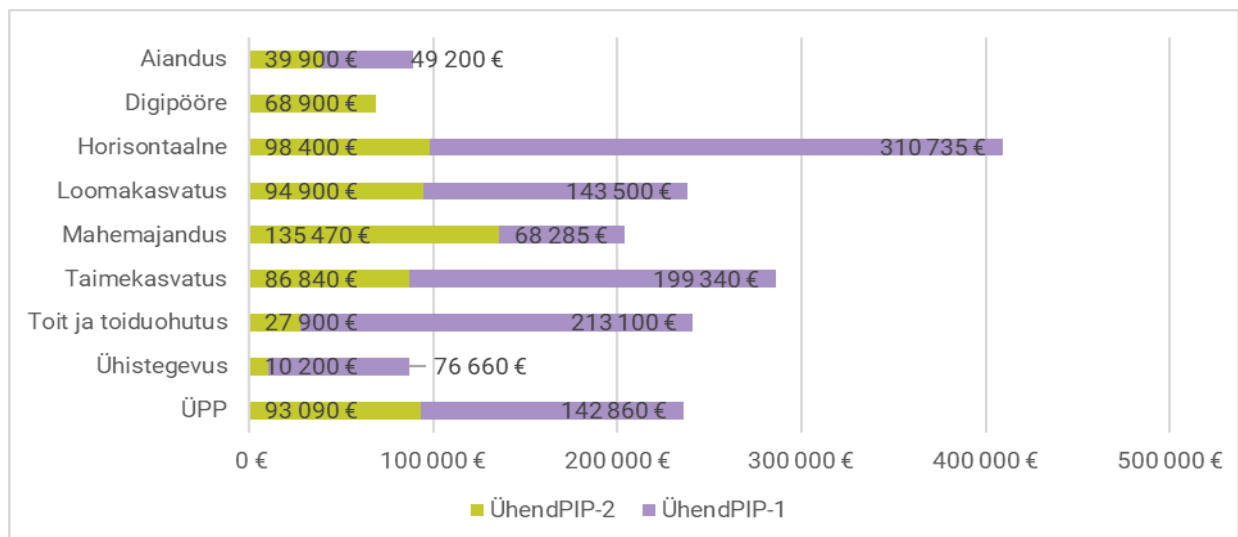
Programmi eelarve (kuni 1,7 miljonit eurot) jaotati valdkondade vahel lähtudes varasemast kogemusest, varasema PIP projekti olemasolust kui valdkonna tulevikuväljavaadetest (joonis 2).

Joonis 2. ÜhendPIP-2 eelarve jaotus.

Kalendriaasta hankeleping allkirjastati mais, seega toimusid tegevused valdavalt teisel poolaastal. Ülevaade ÜhendPIP-2 raames elluviidud tegevustest on esitatud tabelina **lisas 2**, valdkondade detailsed kokkuvõtted **lisades 3-11**.

Lisaks ÜhendPIP-2 projekti tegevustele, oli samaaegselt käimas ka ÜhendPIP-1 projekt (sarnase konsortsiumina) ning tegevusi toimus sarnastes teemades terve aasta vältel läbisegi. Allpool on ellu viidud tegevuste hulk (Tabelis 1) ja eelarve kasutus (joonis 3) esitatud kahe projekti võrdlusena valdkondade viisi.

Joonis 3. ÜhendPIP-2 eelarve kasutus 2023. aastal, esitatud maksetaotluste järgi.

Tabel 1. ÜhendPIP-2 ellu viidud tegevuste hulk¹ 2023. aastal (võrdus ÜhendPIP-1 tegevustega)

Valdkond	Tegevuse tüüp	ÜhendPIP-2 tegevuste arv	Kokku 2023. aasta
Aiandus	Üritused	5	10
Digipööre	Üritused	7	7
	Materjalid (monitooring)	1	1
Horisontaalne	Üritused	10	53
	Materjalid/videod, häältingud	22	76
Loomakasvatus	Üritused	21	48
	Materjalid	3	
Mahemajandus	Üritused	28	45
	Materjalid/videod	11	15
	Juhendamine		4 (21h)
Taimekasvatus	Üritused	8	25
	Materjalid/videod	5	16
Toit ja toiduohutus	Üritused	4	54
	Materjalid		19
Ühistegevus	Üritused	1	12
	Materjalid/häältingud	4	13
	Juhendamine		5 (53h)
ÜPP	Üritused	10	56
	Materjalid		2

2023. aastal ellu viidud tegevuste loetelu koos veebilinkidega on leitav veebis www.pikk.ee.

Kevadisel ühiskoosolekul arutati põhjalikumalt ÜhendPIP-2 terviklikku toimimist. Ootused programmile on suuremad kui vaid üksiktegevuste korraldamine – eeldatakse põhimõttelist mõttelaadi muutust.

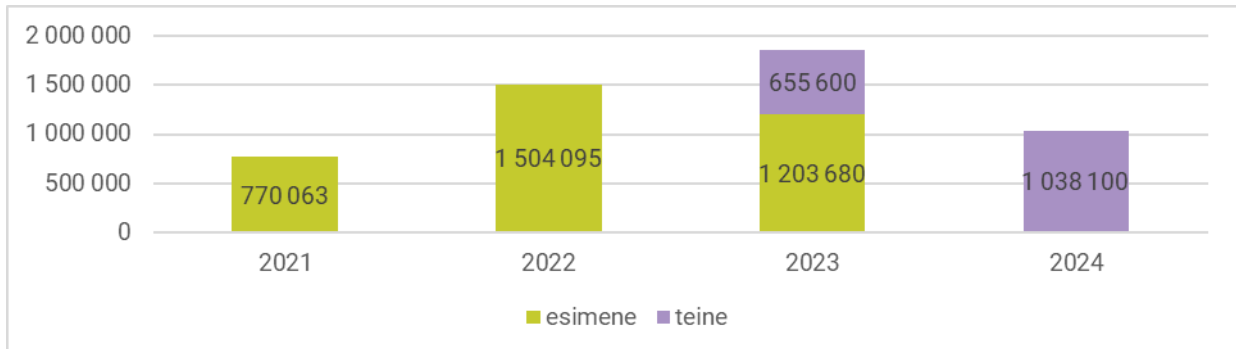
Olulised teemad (muld, (loodus)keskkond, töötervishoid, ühistegevus, juhtimine jm) on eraldiseisvatena vähepopulaarsed ning vajavad nii läbivat käsitlemist pea kõigis tegevustes kui ka **kombineerimist** mh massiteabevahenditega. Tähelepanu on vaja pöörata mitte ainult teabe edastamisele (välislektorite kaasamine; baasteadmised või innovaatilised lahendused), vaid ka sellele, kuidas tegevused mõjutavad ettevõtete toimimist (mõju tootmispraktikatele), koostöötamise oskusi, tagasiside arvestamist (teadvustamata teabevajadus) ja korraldajate tegevusprintsipi. "Huvi" ei pruugi olla parim alus formaadi valikuks. Hädavajalik on, et programmi elluviimise **metoodiline** pool saaks piisavalt mehitatud.

Kavandatud mitteametlikumas vormis kokkusaamine programmi läbi rääkimiseks luhtus (seoses muudatustega METKi toimimises ning AKIS tegevuskava² rakendamise algusega). Selline kokkusaamine toimub 2024. aastal, et arutada läbi PIPide tegevuste jätkamisega seonduvad teemad.

¹ Tabelis esitatud ühikute arv ei ole üheselt võrreldav PRIA poolt loendatavate tegevuste arvuga. Näitena: lepingus lehekülgede viisi esitatud materjal on siin loetletud ühe materjalina.

² AKIS – *Agricultural Knowledge and Innovation System*. Põllu- ja maamajanduslike teadmiste ning innovatsiooni süsteemi rakendamiseks korraldust arendatakse EL ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023-2027 sekkumisena edasi [Maaelu Teadmuskeskuse](http://MaaeluTeadmuskeskuse) toel. See ülesanne hõlmab ka teadmussiirde tegevuste tellimist ja elluviimist sarnaselt teadmussiirde programmidele (nagu ÜhendPIP-2).

Järgmise, 2024. aasta tegevuste ettepanekute tegemise võimaluse meeldetuletuse saatis projektijuht kõigile nõukogude liikmetele ning ettepanekuid laekus 1. novembriks oluliselt rohkem kui eelarvet (ettepanekute maht 2,31 mln eur, eelarvejääk 2024. aastaks 1,04 mln eur).

Joonis 4. ÜhendPIPide eelarvekasutus aastate viisi, esitatud maksetaotluste järgi.

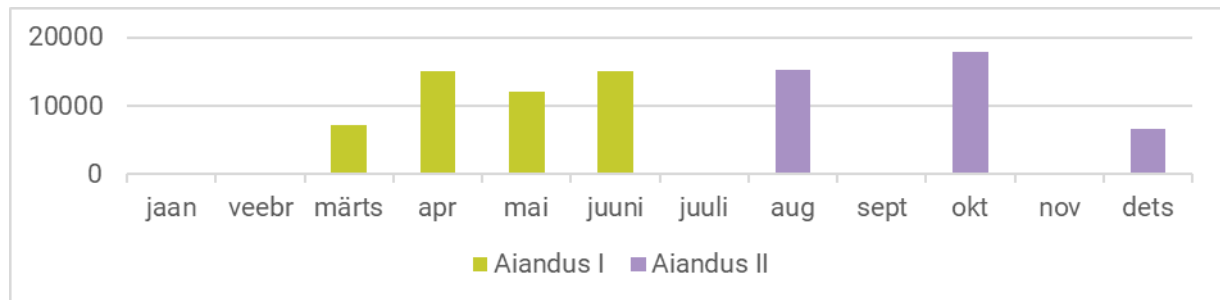
Ettepanekuid vaadati üle 9. novembril 2023. aastal ÜhendPIP-2 nõukogude esimeeste istungil. Valdkondlikud otsused tehti nõukogu koosolekutel 13., 15., 16., 17. ja 23. november. Väiksed eelarve jäägid ilmselt ühtlustuvad seetõttu, et mõnel üritusel on osalejate arv planeeritust suurem, materjalil lehekülgi rohkem vmt.

Valdkondade kokkuvõtte

Aianduse valdkonnas korraldati 5 üritust – kolm infopäevadena ja kaks esitlustena (vt Lisa 3 valdkondade ülevaated. Tegevuste teemade valikut mõjutas lepingu sõlmimise ehk abikõlblikkuse aeg (*ÜhendPIP-1 lepingu tegevused lõpetati esimesel poolaastal. ÜhendPIP-2 tegevused said alata pärast hankelepingu allkirjastamist, seega ei saanu kevadel mõtelda esitluste kavandamisele*).

Kõik tegevused viidi ellu Eesti Maaülikooli poolt. Käsitletud said katmikaianduse ja aianduskultuuride (vaarikas, õun, pirn, astelpaju) kasvatustehnoloogiad ning mustika-vaarika viljade säilitamine.

Joonis 5. Aianduse valdkonna ÜhendPIPide eelarve kasutus kuude viisi.

Marjade pakendamise ja säilitamise teema esitluste järelduseks on, et marja kvaliteeti mõjutab õhuava suurus ja papist tselluloosist kattega pakendil on tulevikku. Kuigi tarbijad eelistaksid biolagunevaid pakendeid (76% vastajate eelistus) on nende maksumus kordi kõrgem, aga valmisolek on maksta vaid 5-10% kõrgemat hinda. Astelpaju teemalistel üritustel huvitas osalisi eelkõige astelpaju kärbse tõrje. Kohalike sortide kasvatamise huvi on temaatilise toetuse võimalusel suur. Vaarika kasvatamisel uuriti võimalikke talvekahjustuste ennetamise võimalusi tulenevalt eelmise aasta talve ja kevade ilmastikust.

Katmikaianduse infopäevadel arutleti kastmissüsteemide ehitamise tehnoloogiliste ja majanduslike, sh mulla niiskuse hindamise aspektide üle. Vertikaalaianduse infopäeval tutvustati erinevaid tehnilisi lahendusi (valgustus, kastmine), pikemalt arutleti substraatide üle sõltuvalt kultuurist.

Üritustel osalejad on väga mitmepalgelised: lisaks marjakasvatuse ettevõtjatele, põllumajandustootjatele ja teadlastele oli osalejaid Räpina Aianduskoolist, Põllumajandus- ja Toiduametist, lille- ja istikukasvatajaid ning aiandustarvikute edasimüüjaid.

Digipöörde valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames 7 üritust ja hallati taimekaitse monitooringusüsteemi. Infopäevad-koolitused toimusid agrorobotikast, karjaandmete kasutamisest ja süsinikukaubandusest. Üldvaadet võimaldas digipöörde konverents.

Algselt kavandatud tegevusi tuli tühistada elluviijate ülekoormuse tõttu (infopäevad - Digitaliseerimine maamajanduses ja Agrorobotika näited, Öpiring – Farmi-tööstuse-riigi koostöö). Valdkonnale tuleb hanke tingimuste järgi broneerida eelarvet 200 000 eurot.

Taimekahjustajate **monitooringu** eesmärk on koguda infot tähtsamate taimehaiguste ja kahjurite esinemisest. Vaatlusi teostati Eesti erinevates piirkondades taimekaitseperioodis igal nädalal mai algusest juuni lõpuni ning kogutud informatsioon on kättesaadav interaktiivsete kaartidena. Taimekaitse monitooringusüsteemi veebirakendus on jätkuvalt kättesaadav nii veebi pikk.ee, METK kodulehe kaudu kui ka aadressil <http://tase.etki.ee>. Taimekaitse

monitooringusüsteemi ehk „taimekahjustajate hoiatus- ja prognoosisüsteemi“ rakendatakse senistes veebikeskkondades vähemalt kuni suurandmete süsteemi kohta otsuste tegemiseni.

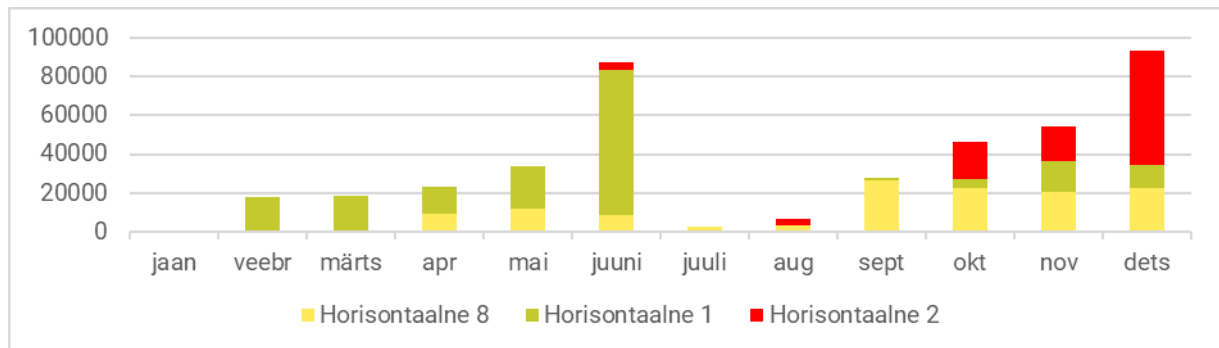
Agrorobotika puhul arutleti, millised on põllumajandusandmeid koguvad seadmed ning kuidas neid kombineerida ja kohandada; elektri- ja hübriidajamite kaasajastamist eelmise põlvkonna tehnika väärdamiseks; mõtestati keskkonnateadlike materjalide võimalusi ning masinnägemist-masinõpet. Masinnägemist kasutatakse näiteks põllukultuuride jälgimiseks, umbrohtude tuvastamiseks, haiguste diagnoosimiseks ning saagi hindamiseks. Masinõpet seevastu aga näiteks haiguste tuvastamiseks, saagi prognoosimiseks, veekasutuse optimeerimiseks jmt otsustusprotsesside automatiseerimiseks.

Piimakarja tervise- ja heaoluandmete koolitus andis osalejatele võimaluse mõelda ja arutleda karjatervise andmete kogumise ja ohutegurite analüüsimise võimaluste üle nii üldiselt, kui oma farmis, nt see kuidas andmeid tõlgendada ja mida nende andmetega "peale hakata". Eraldi infopäeval **süsinikukaubandusest** ning võimalustest andsid ülevaate eAgronomi ning Agreea esindajad. Lisaks tutvuti ettevõttega Arbonics ning nende juures viidi läbi virtuaalkülastus.

Digipöörde **konverentsi** päevakava jagunes kolmeks teemaplokkiks. Esimene teemaplokk käsitles nutikaid lahendusi taimekasvatases, tutvustati projekti Eesti Digitaalne Agronoomia (EDA), räägiti põlluhaldustarkvarast ja täppisväetamise tehnoloogiast. Loomakasvatuse osa hõlmas tehnoloogia kasutamist paremate taastootmistulemuste saavutamiseks. Metsanduse ja maamajanduse osas kõneldi andmete kasutusvõimalustest ning kuidas kaitsta põllumajandustootjate õigusi digitaalses põllumajanduses.

Horisontaalses valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames kokku 9 üritust (nii konverentsid kui infopäevad), koostati 8 eriartiklit, 7 taskuhäälingut, videoid ning hallati teabesalve (sh veebitekstide tootmine).

Joonis 6. Horisontaalse valdkonna ja ÜhendPIPide eelarve kasutus kuude viisi (ÜhendPIP-1 raames oli vormistatud 2 hankelepingut, juuni ja detsembri makseid mõjutasid mh teabesalve väljamaksed).

Üritused käsitlesid väga erinevaid teemasid: inimeste juhtimine, töötervishoid, taastuenergia, äriplaan, metsandus, liha ja farmielu telgitagused. Novembriks oli selge väga piiratud eelarve jäämine 2024. aastaks ning mõned tellitud artiklid õnnestus tõsta ÜhendPIP-1 lepingusse.

Juhtimise infopäevad olid osa temaatilisest tsüklist eesmärgiga pakkuda põllumajandustootjatele tuge juhi töö olemuse süsteemsel mõtestamisel. Kogu tsükli jooksul vaadeldi nii juhi isikust tulenevaid oskusi, kui ka organisatsiooni toimimise mõtlemist. Juhi enesejuhtimine on kindlasti üks aina suuremat tähelepanu nõudev valdkond. Aina enam on näha ajas, et just enesejuhtimisest saab kõik alguse ja see on üks oluline aspekt iga ettevõtte eduks tulevikus.

Töökeskkond, -tervishoid (sh vaimne tervis) ja -ohutus on küll tööelus elementaarne kuid ürituse korraldamise mõttes üks vähepopulaarseimad teemavaldkondi. Teema ei paku maaettevõtjatele nii palju huvi, kui peaks. Leiti, et isegi kui töötajaid juhendada, siis inimese enda meeleseisund määrab ära, kas õnnetus juhtub või mitte. Ettevõtetele tekitab alguses

dokumenteerimise vajadus segadust, kuid hiljem tunnistavad kõik, et see on väga oluline. Eriti loomakasvatuse töötaja ei pruugi saada vajalikku pausi tööpäeva lõpu ja järgmise alguse vahel.

Mestanduse foorumil puudutati laia spektrit metsandusega seotud teemasid – alates loodushoiust ja metsamajandusest kuni metsanduse majanduslike ja ökoloogiliste väljakutseteni. Koolitussoovidena tulevikuks töid mitmed vastanud välja, et sooviksid rohkem praktilisi teemasid, mis oleksid suunatud väikestele metsaomanikele, eriti alustavatele metsaomanikele.

Lihafoorumi eesmärk on tekitada suuremat sidusust lihasektori tarneahela erinevate osapoolte vahel, tuues juurde ka rahvusvahelisi aspekte ning kogemusi. Lihafoorum tõi kokku Eestis lihatootmisega seotud inimesed, räägiti lihasektori strateegilisest rollist, ühistegevusest ja Eesti liha kvaliteedist. Tõdeti vajadust tegeleda tarbija harimisega, teadmatusest, kust toit pärit on ja mida selle saamiseks teha tuleb, võib kodumaine lihatootmine kaduda.

Taastuenergia infopäeval sattus põhifookus päikeseenergiale, tootmise kasumlikkusele ja energiasäästmisele. Vutikasvatuse farminar andis järgmise võimaluse piiluda tegevuspraktikasse, kuhu tavapäraselt sisse ei pääse bioohutuse tagamise vajaduse tõttu. Farminaril osalejate hulgas oli neid, kes ei ole kuidagi seotud vuttidega ja sellised „algtaseme“ küsimuste vastused said salvestusele teistegi huviliste jaoks.

Algselt **raha** juhtimise ja finantskirjaoskuse teemade käsitlemisele kavandatud päeva teema fookust tuli muuta tulenevalt REM palvest korraldada täiendav Noore põllumajandustootja toetuse infopäev enne toetuse taotlusvooru lõppu. Infopäeva korraldamine oli põhjendatud (108 osalejat), kuid järjekordselt jäi finantskirjaoskuse teema tahaplaanile.

Noorte või tootmisega alustamist kavandavate tehnoloogilist infovajadust aitasid katta maaettevõtluse kogemuslugude järgmised kolm teabeseeria taskuhäälingut-artiklit.

Rahavoogude aruanne

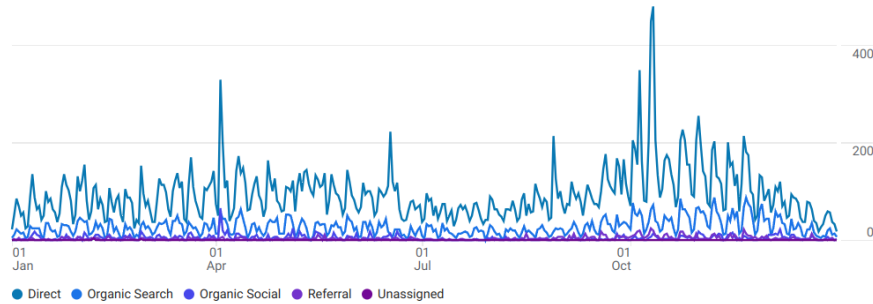
- **Rahavoogude (raha liikumine) aruanne** annab lugejale infot, kuskohast ettevõtte raha sai (sissetulekud) ja kuhu raha läks (väljaminekud)
- Ettevõtte finantsjuhtimise aluseks, võimaldab teha tulevikuprognose
- Rahavoogude aruanne on pankurite lemmik, sealt aruandest loeb kõige paremini välja, kuidas ettevõtte oma rahadega majandada suudab ja seega kui hästi suudab ta oma kohustusi panga ees täita

Lisaks ilmusid järgmised saateseria „Põllult Taldrikule“ taskuhäälingud. Need ja varasemad taskuhäälingud on leitavad pikk.ee uudistena ning aadressil <https://teabesalv.pikk.ee/digiakadeemia/taskuhaalingud/>. ÜhendPIP-2 programmi raames tellitud veebiartikleid koostatakse eelkõige uue praktilise teadmise avardamiseks ja need erinevad selle poolest ka keskmisest ajakirjanduslikust uudisest või pressiteatest.

Hankes kavandatud elektroonilise infokeskkonna ehk teabesalvena arendatakse veebilehte www.pikk.ee. Veebilehtede www.pikk.ee ning www.toiduteave.ee haldamise ülesanne anti ühest raamlepingust teise üle poolaasta vahetusel. Veebi haldamise ülesanne tähendab nii sündmuste kui ettekannete ja materjalide sisestamist, olemasoleva materjali lisamist kui uute tekstide loomist. Lisaks pidevale ajakohastamisele täiendatakse kasutajasõbralikkust.

Veebi www.pikk.ee pidevalt uuenevateks osadeks on sündmuste kalender ja uudised. Lisaks on korralduslikud lehed nõuandeteenistuse, rakendusuuringute andmetabelite ning Teadmussiirde programmide teabega. Valdcondlik teave asub eraldi alamdomeenil <https://teabesalv.pikk.ee/>.

Perioodil 1. jaanuar 2023 kuni 31. detsember 2023 toimus **46 542 sessiooni 22 931 kasutaja** poolt. Loendatud lehtede vaatamiste arv (*pageview*) oli **97 618**, 2022. a vastavalt 83 130. *Bounce rate* ehk kui palju külastajaid lahkub kohe esimeselt lehelt, kuhu nad jõudsid oli 32.86% (sama näitaja 2022 a. kohta oli 69.62%, mis on märgatav edasimine). Suurem külastamisaktiivsus oli nähtav kevadisel pindala- ja loomatoetuste infopäevade ja sügisest keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) toetuse infopäevade perioodil.

Joonis 7. Veebilehe pikk.ee külastatavus 2023. aastal.

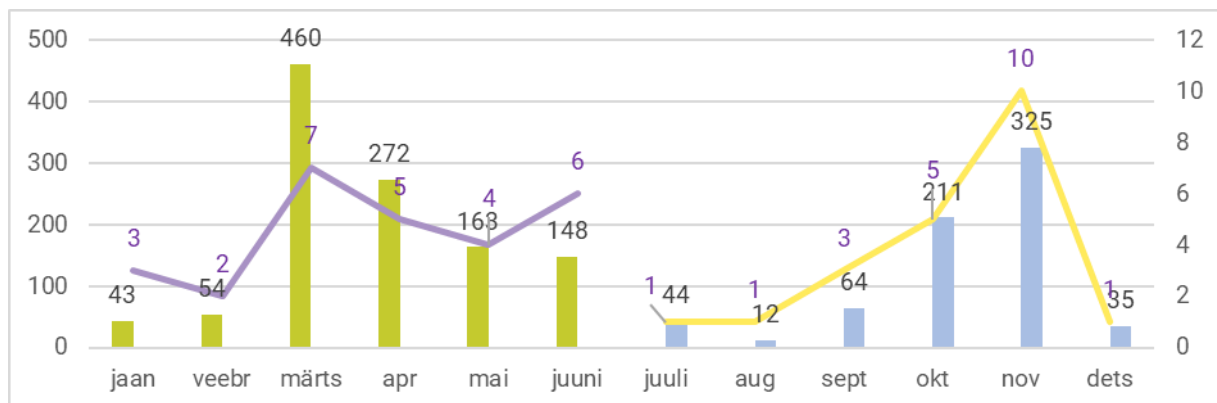
2023. aastal alustati infokirja „Pikkuudised“ levitamiseks. Igal esmaspäeval jõuab tellijate postkasti 5 viimast avaldatud uudist ja 50 lähemat sündmust. Aasta lõpuks oli infokirja saajaid 164. Keskmine avamise määr on märkimisväärne 59,8%, keskmine läbiklõpsamiste määr 43%. Infokirja tellijate arv suureneb tagasihoidlikult.

Veebi www.toiduteave.ee puhul oli 2023. aasta teisel poolaastal külastusi kokku 5983 (2023. a I p.a 7737) Kokku toimus 19 800 lehekülje vaatamist (2023. a I p.a 23 936). Olulist erinevust külastajate arvus ega käitumismustris aastate lõikes ei ole. Populaarseimad sisulehed, mida vaadati olid toiduhügieen ja enesekontroll, infopäevad, koolitused ja märgistamine. Lehelt teavituste saajate nimekirjas on 759 aadressi. Saadetud teavituskirju avab keskmiselt 43% kirja saajatest.

Loomakasvatuse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames kokku 21 üritust, korraldati kahe valdkondliku **туруinfo** väljaande ilmumine ning valmis lambakasvatuse teemaline **video**. Tegevused viidi ellu teisel poolaastal (esimesel poolaastal toimusid ÜhendPIP-1 tegevused).

Kavandatud võrreldes muudeti video temaatika, kuna lihavesiste portsjonkarjatamise jootmist ei õnnestunud filmida, aga lammaste adopteerimise unikaalsed kaadrid olid sattunud õigele võttepäevale.

Joonis 8. Loomakasvatuse valdkonnas ürituste ja osalejate aktiivsus (tulpades osalemiste, joontel ürituste arv).

Täienduskoolitustest toimusid traditsiooniliseks saanud **pädevuskoolitused** põllumajandusloomade transpordist ja tapatoimingutest, loomade heaolu ja bioohutuse üritustel käsitleti nii **piimaveiseid**, lihavesiseid, seakasvatust kui ka lamba- ja kitsekasvatust. Infopäevade sisu mõjutas tugevalt kalendriaasta ilmastik, mille muutused panevad ümber mõtlema eriti sööda varumisel tehtavaid strateegilisi otsuseid ja majanduslikku tasuvust. Loomakasvatuse tehnoloogiaid käsitleti tarkvarade kasutamise kaudu; farmitöötaja heaolu kahepäevane koolitus hõlmas nii looma vabadusi kui töötaja motivatsiooni hoidmist.

Seakasvatuse infopäev novembris oli suure osalejate arvuga (43), arvestades selles sektoris tegutsevate ettevõtete vähesust. Kogemusi jagasid välislektorid Taanist, Poolast ja Soomest, sh tutvume põhjanaabrite sigade karjaterviseprogrammiga Sikava. Veebiinfopäeval oktoobris tuli vaatluse alla kannibalism sigadel – probleem sabade hammustamisega.

Lihaveiste heaolu teema infopäevade-farmikülastuste peamine teemapüstitus käsitles loomade heaolu ülevaatus ja kontrollimist ametiasutuste poolt. Seda nii üldise heaolu mõttes kui toetustega (tingimuslikkusega) seoses. Avatult selgitati, milliseid probleeme lihaveisekasvatajatel on kontrollimise käigus välja tulnud ja kuidas on neid lahendatud. Ka lammase heaolu ettevõttekülastuste puhul keskenduti põhimõttele, et loomade heaolu ei ole pelgalt nõue paberil või määruses vaid reaalne vajadus kasvatajatele, et tagada tulemuslikkus tootmises. Lisaks vaadeldi karjakaitsekoerte ja –laamade (!) praktikaid.

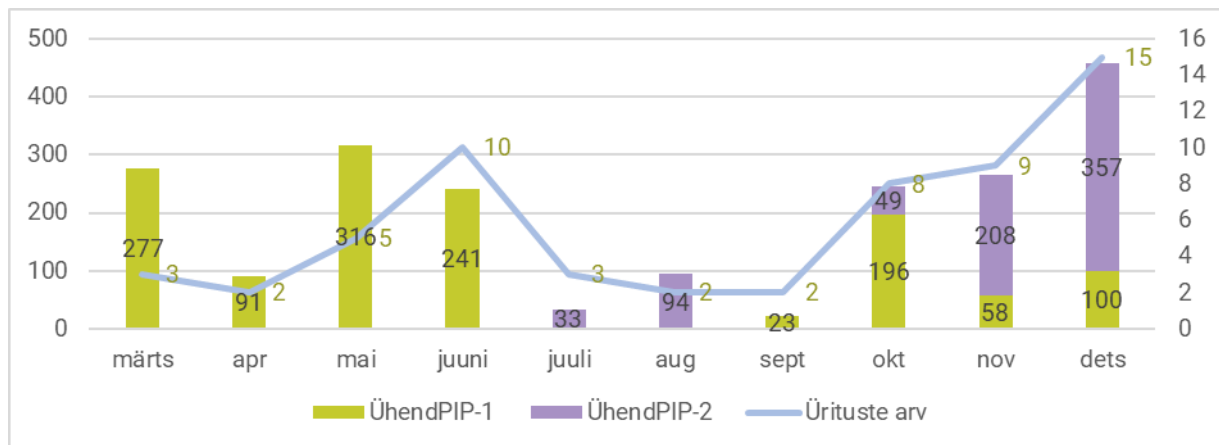
Lihaveiste ning lamba- ja kitsekasvatajate **aastakonverentsid** toimusid mõlemad oktoobris Eesti Põllumajanduse Aastanäituse (EPA) raames hübriidsete ning järele vaadatavatena. Lihaveisekasvatajatest suur hulk on viimaste aastate jooksul kaalunud tegevuse lõpetamist, selle peamised põhjused on sektori liiga väike tasuvus, vähene riigipoolne toetus ja liiga karmid keskkonnanõuded, mida ei suudeta täita. Lamba- ja kitsekasvatajate konverents keskendus samuti sektori ellujäämise küsimustele. Ühelt poolt nähakse tulevikku keskkonnanahoiu vaatest, samas suurenevad vajadused investeringute järele erinevate nõuete täitmiseks, mis vähendavad tootjate sissetulekuid. Tootjate seisu teevad keerulisemaks ja ebakindlust suurendavad nii suur- kui väikekulukite tekitatud kahjud.

Valminud video käsitles poegimisabi ja adopteerimist lambakasvatuses. Video levitamine toimub eelkõige veebruaris, enne lammaste poegimisperioodi.

Veebipõhiste ürituste keskmine osalejate arv on 35, kohapealsete oma – 25, hübriidvormis konverentsidel - 65. Osalejate aktiivne osalus näost-näku toimunud üritustel võimaldas saada esinejalt ning kolleegidelt otse tagasiside ja täiendavaid selgitusi käsitletud teemade kohta.

Mahemajanduse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames kokku 27 üksiküritust, sh 3 välisõppereisi, mahetaimekasvatuse õpiring, koostati 7 videomaterjali ning anti välja 4 teabematerjali. Osa mahemajanduse teemadest oli tellitud ÜhendPIP-1 horisontaalses ja ÜPP valdkonnas.

Joonis 9. Mahemajanduse teema ürituste ja osalemiste aktiivsus (ÜhendPIP-1 puhul arvestatud nii mahemajanduse, horisontaalses kui ka ÜPP valdkonna temaatilisi üritusi).

Tegevusi korraldati teadlikult üle Eesti laiali, infopäevadel oli osalisi mitmel korral rohkem kui tellimuses kavandati. Enamik tegevusi sai korraldatud plaanipäraselt, vaid välislektorite ajakavaga paremaks sobitumiseks lükati üks infopäev järgmise aasta algusesse.

Tootmistüüpide viisi said ÜhendPIP-2 **mahetaimekasvatuse** tegevuste raames käsitletud teraviljakasvatus, köögiviljakasvatus välislektori toel, küüslaugukasvatus, mustikakasvatus ja segatootmine (põllukultuur-köögivilja-veis), maitse- ja ravimtaimekasvatus. **Maheloomakasvatuse** ürituste raames käsitleti nii lambakasvatust (alates püsirohumaadest, talvistest söödapõldudest, karjaarvestusest ja villa väärindamisest kuni nutipistikuteni), mesindust (sh samade nõuete tõlgendamine eri riikides), mahetunnustusega tapamajast, lihavesikasvatusest taastava põllumajanduse võtmes, piimakarjakasvatusest koos töötlemise ja turustamisega, mahelinnukasvatuse korrustega pidamissüsteemist. Eraldi pöörati tähelepanu oma toodangu väärindamisele kohapeal, käitlemisele ja mahetoidu poeletile jõudmisele (logistika).

Lisaks tehnoloogilistele ja praktilistele teemadele tuli infopäeval tihti jutuks **mahenõuete** täitmine ja kontroll. Välja toodi bürokraatia kasv viimastel aastatel, vajadus ja võimalused kombineerida eri kontrole ja vähendada andmemahutu, mida tootja peab korduvalt esitama. Väga soovitakse ühiseid infopäevi ettevõtetes koos järelevalveametnike ja tootjatega ning erinevas vormis kokkusaamiste ja koostöö jätkumist PTA, ministeeriumi ja mahesektori vahel. Arutati selle üle, miks üks või teine nõue toetuste saamiseks just on või kuidas kogu tingimuslikkuse süsteem üles on ehitatud. **Toetusi tutvustavad infopäevad ei tohi olla lihtsalt nõuete üleslugemine, vaid neid lahti rääkivad, nii jäävad ka nõuded paremini meelde.**

Mitmetel infopäeval tutvustati keskkonna jalajälje mõõtmise võimalusi ja tulemusi. Toodi välja eri tootmistüüpide keskkonnajalajälje võrdlused. Rõhutati, et jalajälje või keskkonnamõju hindamine põhineb küll süsinikul, aga tuleb arvestada, et on ka teisi olulisi aspekte nagu saastumine pestitsiididega ja mõju elurikkusele. Need on keskkonna ja ka toidutootmise jätkusuutlikkuse seisukohalt väga olulised aspektid. Lisaks üksiku kalkulaatori kasutamise selgitamisele oodatakse erinevate **kalkulaatorite** ja programmide abil saadud tulemuste võrdluse tutvustust konkreetsete ettevõtete näitel.

Lisaks tootmisspetsiifilistele teemadele on mahevaldkonnas alati küsimuses tegutsemisviisi teavitamine ja selgitamine **avalikkusele**. Nii tootmise kui ka toodangu turundamise seisukohast. Arutati, millised sõnumid mahetootmist kõige paremini arusaadavaks teevad ja võimalikult laia avalikkust või siis erinevaid sihtgrupe kõnetavad. Vaagiti erinevaid infokanaleid ning teavitustöö korraldamise võimalusi: üks olulisemaid edutegureid turunduses on eristumine.

Positiivselt toodi välja, et veebiloengud olid võtmes, kus seoti teadusinfo ja selle praktiline rakendamine ja sisaldasid konkreetseid soovitusi paremaks majandamiseks. Ettevõttekülastuste osalejad hindasid kõrgelt **kogemustel** põhinevat lähenemist, kus toodi välja nii õnnestumised kui ka ebaõnnestumised. Paljude aspektide puhul on kohapeal oma silmaga millegi nägemine hoopis midagi muud, kui veebis kuulamine.

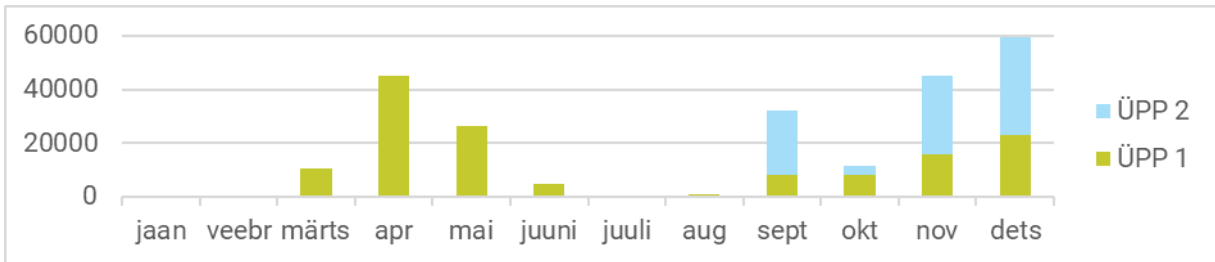
Väikeste rühmadena ürituste peamiseks väärtuseks on tutvumine sarnase tüübiga ettevõttega, kelle kogemusi saab kasutada ka oma igapäevases tegevuses. Lisaväärtust annab **õppereisidele** see, et meie endi tootjad said paljusid teemasid omavahel põhjalikult arutada ja kogemusi vahetada, mida ühepäevaste infopäevade raames on palju keerulisem teha. Valdkondades, kus Eestis on oskusteave täielikult puudu, on möödapääsmatu, et tuleb otsida teavet teistest riikidest õppereiside vormis.

Mõlema ÜhendPIP-i raames ilmunud materjale ja loenguid avaldatakse eraldi pikk.ee uudistena, Mahepõllumajanduse Lehes ning otseteavitustena. Kuigi tegevuste pealkirjad rõhutavad mahetootmisele, on osalejate hulgas nii veendunud mahetootjaid kui mahepõllundusest loobunud ja tavatootjaid. Näiteks praktiline lammaste või lihavesiste poegimise aspektide video ei erine tootmistüübi jaoks.

Põllumajanduspoliitika valdkonnas toimus kokku 10 üritust, sh esitlused künnivõistluste raames, pika koolituse esimene pool, õppereis välisriiki ja mullapäeva konverents. Osa ÜPP teemadest oli tellitud ÜhendPIP-1 raames ka 2023. aasta teiseks poolaastaks.

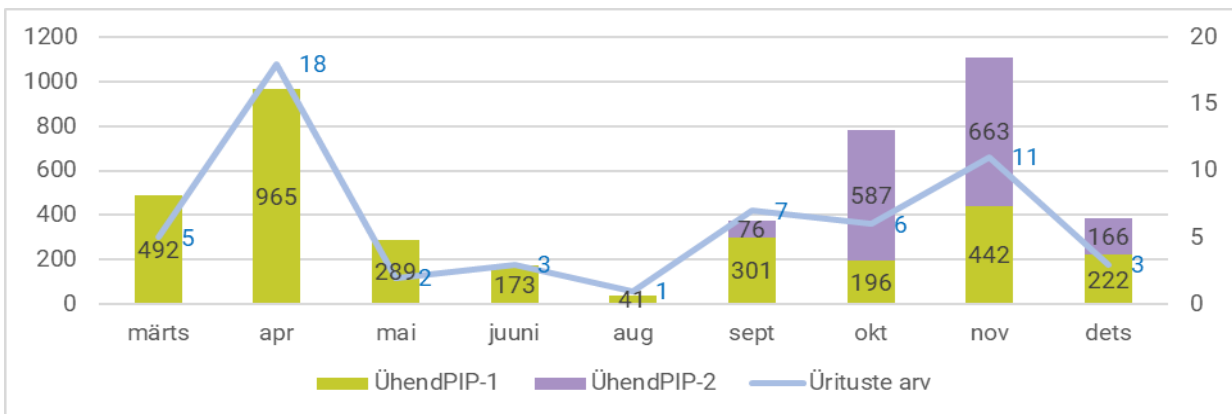
Tulenevalt REM soovist ja toetuste ajakava nihkumisest tühistati maaparanduse infopäevad ja kriisijuhtimise koolitus. Teabematerjal maaparandusest ehk kraavi korrastamisest tuli tühistada, kuna koostajad soovivad suuremat tasu kui hanke ühikmäärad võimaldavad.

Joonis 10. Ühise põllumajanduspoliitika abinõude tegevuste kohta eelarve kasutamine kuude viisi.

Suure eelarvega tegevusühikud olid selles ÜhendPIPide valdkonnas kahe **künnivõistluse** raames toimunud esitluste korraldamine septembris, maaelu konverents maikuu, maaettevõtluse õppereis Rootsi novembris ning mullapäeva konverents detsembris.

Õppereisilt saadud info andis uusi mõtteid oma **maettevõtluses** rakendamiseks ning suurepäraseid ideid, kuidas kaasata pereliikmeid oma ettevõtte tegemistesse. Toodi välja, et Rootsis tegutsevate maaettevõtjate koostöö toimib hästi ning on näha, et suur usk oma tegemistesse toob edu. Maaettevõtluse teadlikkuse infopäev toimus seekord Järvamaa Kutsehariduskeskuse õpilastele, päeva lõpuks kuulajaskond avanes ning ettevõtte kogemusloo kohta esitati palju küsimusi.

Joonis 11. Ühise põllumajanduspoliitika abinõude tegevuste osalusaktiivsus kuude viisi.

Suurem arv üritusi toimus aprillis pindalatoetuste perioodil ning novembris KSM toetuse infopäevadena. Traditsioonilise mullapäeva konverentsi osalejaid oli 166 tänu selle hübriidvormile.

Kevadel 2023 lisati REM soovil mitmetele üritustele juurde tähistus, et nendel osalemine on sobilik **keskkonnasõbraliku majandamise (KSM)** toetusega võetud kohustuse jaoks vajaliku õppena. Novembri alguses PRIA saadetud teavituse tulemusena oli osalusaktiivsus väga kõrge (*kokku said nende kolme päevaga KSM toetuse kohustusliku nõude täidetud üle 1100 ettevõtte ehk ligi pooled toetuse taotlejad*). Lisaks detailsetele nõuete kirjeldamisele käsitleti KSM toetuse nõuete rakendamist: viljavaheldus ja külvikord; haljasväetised ja vahakultuurid; põllu lämmastikubilanss – miks ja kuidas seda arvestust teha. Osalejad küsisid väga palju küsimusi, peamiselt just toetuste nõuete ja tingimuslikkuse nõuetega seoses. Suuliselt kõigile

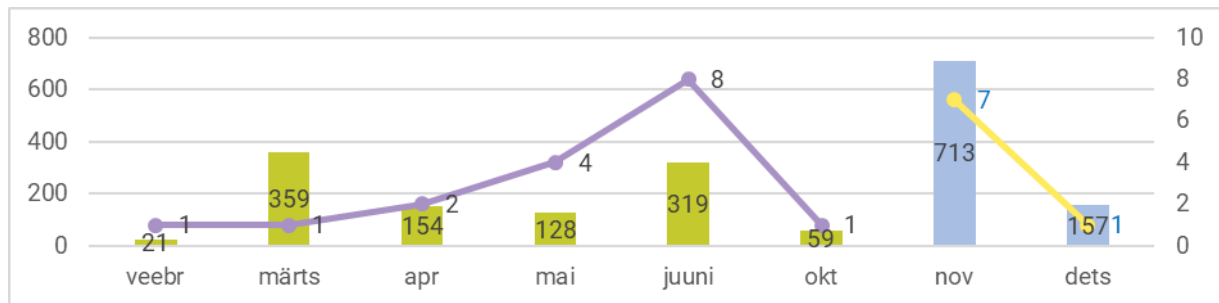
küsimustele vastamine poleks mahtunud infopäeva päevakorda ning teise infopäeva küsimused-vastused vormistati ka kirjalikult ja saadeti osalejatele.

Lihaveisekarjade **karjatervise** täienduskoolitusest toimus ÜhendPIP-2 projekti raames 2023 aastal õppetöö septembrist kuni detsembrini. Õpe on kavandatud jätkuma 2024. aastal, jaanuar – juuni. Koolitajateks on praktikud Eestist ja välislektor Soomest. Õpe toimub alateemade kaupa, ühe alateema raames toimub nii teooria kui praktika (valitud ettevõtetes) ning iseseisev töö, misjärel liigutakse edasi uue alateema juurde.

Taimikasvatuse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames kokku 8 üritust ja koostati materjale ning videoid. Kavandatuga võrreldes jäi ühele konverentsile välisesineja leidmata ning tühistati kaks infopäeva (kahe teema kordumistest loobumine).

Üritused toimusid vaid aasta lõpukuudel (enamik üritusi toimus 2023. aastal ÜhendPIP-1 projekti raames). Tellitud neljast konverentsist toimus novembris kolm, hübriidsetena. Kartulikasvatuse infopäev on ainus teemaspetsiifiline üritus aastas ning seetõttu samuti konverentsi mõõtu osalejate arvuga (103).

Joonis 12. Taimikasvatuse valdkonnas ürituste ja osalejate aktiivsus (tulpades osalemiste, joontel ürituste arv).

Rannus toimunud esitlusel räägiti **vahekultuuride** mõjust mulla viljakusele ja mulla elustikule. Anti ülevaade katsetest ja toodi välja nii positiivsed kui ka negatiivsed vahekultuuride mõjud. Põhjalikumalt analüüsiti põllumuldade orgaanilise aine ja süsiniku ringet ning analüüsiti erinevaid põhjusi. Põnevust tekitas ka mulla elustikuga tutvumine, mille käigus vaadati üle erinevad eluvormid mullas ja nendega kaasuvad mõjud.

Taimahaiguse ristõieliste **nuutri** probleem on aktuaalne paljudes riikides. Hinnatud konsulendid Tiiu Annuk ja Meelis Värnik esitasid põhjaliku ülevaate ning andsid toimivad praktilised lahendused. Juhtivate taimekaitse- ja seemnefirmade esindajad tutvustasid oma ettevõtete tänaseid lahendusi ja tulevikusuundi.

Viljelusvõistlus on teraviljakasvatavate omavaheline võistlus, mille eesmärk on innustada põllumajandustootjaid katsetama uusi viljelustehnoloogiaid, sorte ja tooteid ning läbi selle jõuda efektiivsemate taimekasvatusemeetodite, suuremate saakide ja jätkusuutlike kasvatusskeemideni. Võistluse kokkuvõtte ja parimate teraviljakasvatavate välja kuulutamine toimub igal aastal novembrikuus lõpukonverentsina.

Taimekaitse konverentsi keskseks temaks oli haiguste ja kahjuritega võitlemine nii avamaal kui kasvuhoones. Esitleti erinevaid tänapäevaseid autonoomseid lahendusi kahjurite püüdmisel ning tuvastamisel. Vaadati võimalikke tehnilisi lahendusi keskkonnasäästlikumaks taimekaitseks ja pakuti välja uusi biotõrje võimalusi.

Konverentsil „Põllumajandus ja **keskkond**“ anti ülevaade Eesti keskkonnaseire tulemustest mulla, pinna- ja põhjavee, elurikkuse (sh taimestik, mulla elustik) ja toidu kvaliteedi valdkondades. Räägiti mh taimede elurikkusest, maastikuelementide mõjust ning taimekaitsevahendite jääkide seirest toidus. Konverentsiga seoses ilmus artiklite kogumik ning toimunud kajastasid eriartiklid.

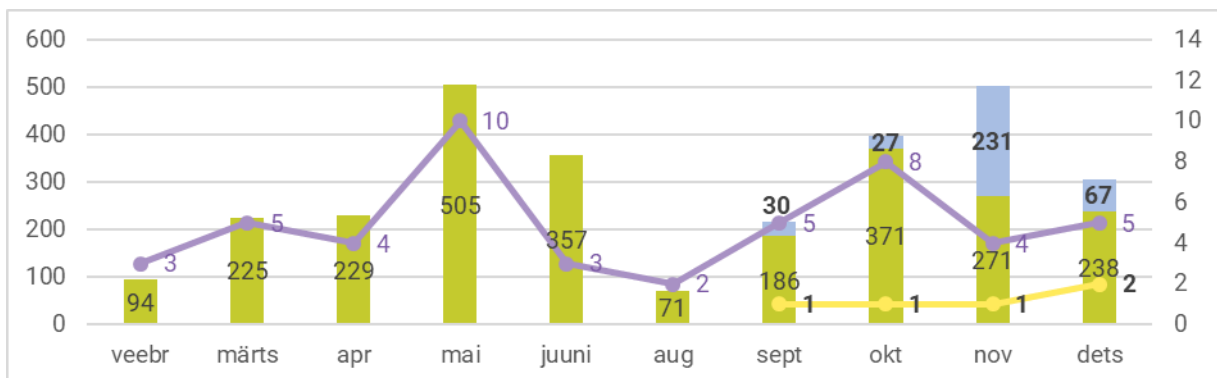
Konverents **Teraviljafoorum** hõlmas teraviljasektori ja majanduse olukorra ülevaateid ning teine osa keskendus spetsiifilisematele teemadele, sealhulgas taimekaitsele, uutele aretustehnoloogiatele. Konverents on järelvaadatav.

Video Elu määts keskendus mulla elustiku uurimisele eelkõige vihmausside loendamise poolelt. Video teises pooles loetleti teisigi mulla elustiku osalisi. Videoloengus võeti tähelepanu alla biojätmete kompostimine.

Toidu ja toiduohutuse valdkonnas toimus selle raamlepingu raames vaid üksikuid tegevusi (5), sest enamik 2023. aasta tegevustest oli korraldatud eelmise raamlepingu kaudu.

Teabematerjalid „Hea hügieenitava toidu ümberjagamisel ja annetamisel“, „Nõuded alkoholi väikekäitlejatele“ aastal 2023. aastal kahjuks valmis ei saanud. Mõlemad materjalid olid tellitud eelkõige REMi poolt. „Nõuded alkoholi väikekäitlejatele“ tõsteti järgmisesse aastasse, kuid teine jääb tegemata mh vajaduste muutumise tõttu.

Joonis 13. Toiduohutuse valdkonnas ürituste ja osalejate aktiivsus (tulpades osalemiste, joontel ürituste arv, ÜhendPIP-2 väärtused paksus kirjas, sinise tulba ja kollase joonega).

Lisaainete koolituse eesmärgiks oli anda ülevaade toiduainete tehnoloogias kasutatavate lisaainete (E-ainete) seadusandlusest, nende ainete koostisest, omadustest ja funktsionaalsusest ning toime mehhanismist toidus, nende kasutamise vajadusest, meetoditest ja kasutamisega seonduvatest probleemidest. Infopäeval **koostöövõimalustest teadusasutustega** räägiti, kuidas saavutada uuenduslikke lahendusi ja edukaid projekte. Ettevõtja jagas kogemust, tutvuti riiklike toetusvõimalustega, mis soodustavad ettevõtete ja teadusasutuste koostööd.

Toitumisest levivad erinevad müüdid ning **tervisliku toitumise** propageerimisega ei tegelda riigi tasandil piisavalt. Kinnitamisel on uued toitumissoovitused, millega seoses on suuri muutusi tootearenduses ja toodete koostises. Sarnase temaatikaga konverentsid toimusid 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 ja 2022. aastatel, kus osalejaid oli 200+ ja huvilisi veelgi rohkem.

Toidutööstuse **tootmisjääkide väärindamise** koolitusel käsitleti erinevaid tooraineid: marjad ja puuviljad, teravili ja õliseemned, loomsed kõrvalsaadused, piimatoodete tööstuse

kõrvalsaadused ja kõigi nende väärindamine. Kuna koolitus koosnes neljast erinevast teemast, siis antud koolitusel osalejaid iseloomustas peamiselt see, et kõigil oli üks põhiteema, millest oldi väga huvitatud ning kolm lisateemat, mida kuulati silmaringi laiendamise mõttes.

Toiduhügieeni ja –ohutuse koolituse osalejatele meeldis, et koolitus oli veebis, kuigi oli ka osalejaid kes oleksid eelistanud auditoorset koolitust (et tekiks suurem arutelu). Esmakordselt hügieenikoolitusel tekitas osalenutele pisut raskusi terminoloogia, kuid tegemist ei olnud ka päris algajatele suunatud koolitusega.

Ühistegevuse valdkonnas toimus ÜhendPIP-2 raames kokku üks õpiring ja salvestati-avaldati 4 taskuhäälingut. Kõik kavandatud ühistegevuse infopäevad-koolitused tuli tühistada enamasti korraldajate koormatuse tõttu muudes tegemistes. Biojätmetega seotud infopäevade temaatika aluseks kavandatud teadustööd ei valminud eeldatud ajal. Kogukonnaenergeetikat käsitleti piisavalt 2023. aasta teistel üritustel.

Avaldatud taskuhäälingud käsitlesid ringbiomajanduse, digi- ja rohepöörde ning täienduskoolitusega seotud teemasid.

Esimisest taskuhäälingust jäi kõlama, kuidas ühistud on eriti olulised hõredalt asustatud piirkondades nagu Setomaa ja ühistuid tuleb toetada just nende arengu alguses. Samuti, et looduses pole jäätmeid – jäätmed on ressurss, millega ei oska inimesed (veel) midagi teha. Seto Aiad TÜ kogemus näitas, et ühistud on ressursile otstarbe leidmisega abiks.

Teisest taskuhäälingust joonistus välja, kuidas põllumajanduse tulevik on digitaalne. Kuigi tootmist ei saa muidugi digitaalseks muuta, on erinevatest elektroonilistest lahendustest suur abi. Samas eksisteerib oht, et sihtgrupp ja tarkvaraarendajad räägivad teineteisest mööda ning tulemuseks on midagi oodatust vähem kasutuskõlblikku. Nagu kõik muugi, peab ka põllumajanduse digitaliseerimine olema sihipärane ja sihtgrupi vajadustega arvestav.

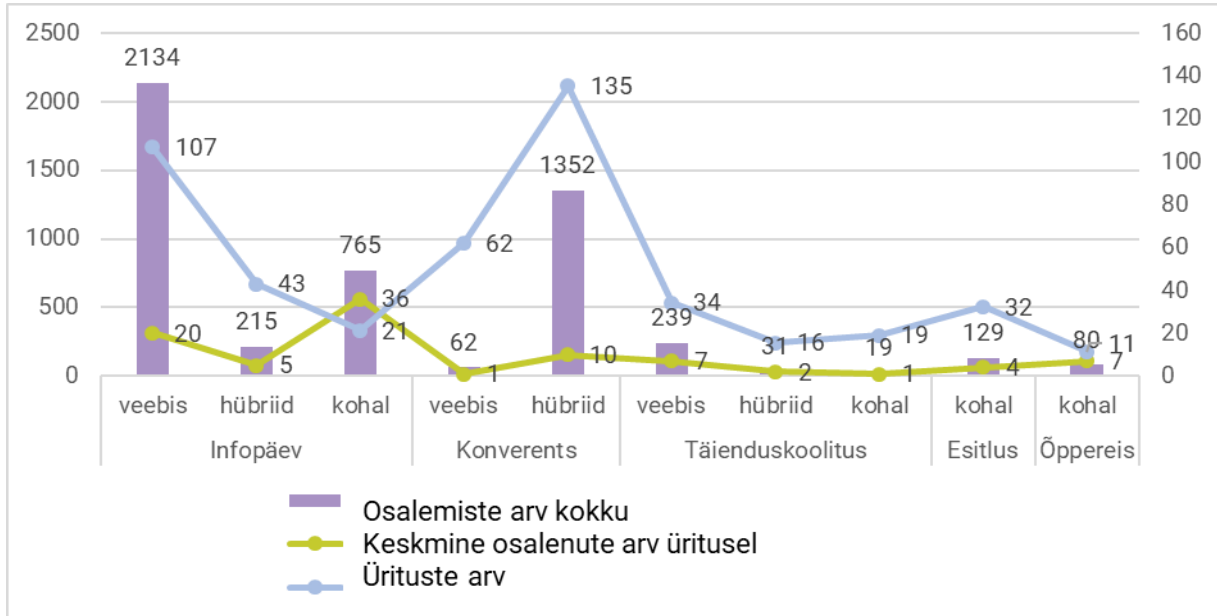
Kolmas ja neljas taskuhääling arutasid erinevate nurkade alt, kuidas tähtis on täiendusõpe põllumajandusettevõtetes ja -ühistutes. Mõlemast kumas just ühistute osas läbi, et nii liikmetel kui ka nõukogu liikmetel pole pahatihti teadmisi ühistutele omastest nüanssidest.

Lihatootjate õpiringi **eesmärk** oli toetada lihatootjaid – täpsemalt seakasvatajaid – nende päevakajaliste küsimuste lahendamiseks (tulevikuperspektiivid, ühistu visioon ja suund, investeringuvajadused, jätkusuutlikkus). Fookuse tingis Eesti seakasvatajate pigem kehva konkurentsivõime, hinnasurve ja negatiivsed välismõjud karjatervisele. Teisene eesmärk oli koguda sisendit roheoskuste programmi jaoks, et selgitada välja seakasvatuses rohepöördeks vajalikud üldoskused ja erialaspetsiifilised roheoskused.

Tulevaste õpiringide kohtumiste teemade osas hakkavad tõenäoliselt korduma strateegilise juhtimisega seotud küsimused ning samuti finantsteemad.

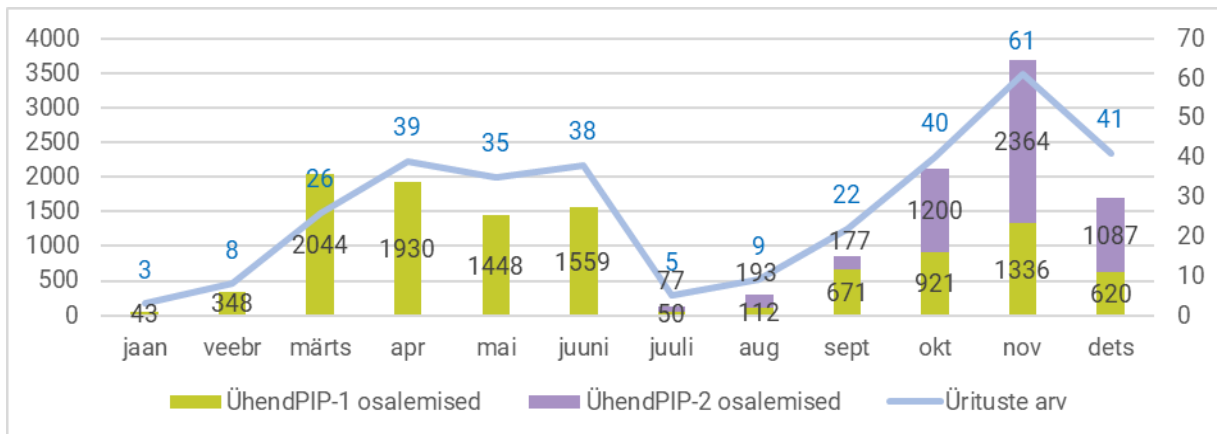
Ürituste statistika

Aasta 2023 viidi ellu kokku 95 osalejatega tegevust (joonised 14 ja 15), lisaks õpiringe, hulgaliselt artikleid, videoid ja taskuhäälinguid.

Joonis 14. Ülevaade ÜhendPIP-2 osalejatega üritustest 2023. aastal tegevuse vormi järgi

ÜhendPIP-2 raames registreeriti kõigi ürituste kokkuvõttes **5098 osalemiskorda**, täienduskoolituste raames 298 osalemiskorda. Liites juurde ÜhendPIP-1 ürituste 11082 osalemiskorda, saab 2023. aasta kokkuvõttes **16 180 osalemist**³.

Joonis 15. Ülevaade ÜhendPIPide ürituste arvust ning osalemistest 2023. aastal kalendrikuude viisi (mitmepäevased koolitused arvestatud ühel korral)

³ Osalemiste arvestus võib erineda PRIA ametlikust statistikast, tulenevalt maksetaotluste kontrollist

ÜhendPIP-2 kõige suurema keskmise osalejate arvuga – 135 inimest – olid hübriidvormis **konverentsid** (kohapeal ja ülekanne). Enim osalemisi loetleti metsandusfoorumil (198) ning konverentsil Põllumajandus ja keskkond (199). Kokku toimus kalendriaastal 28 konverentsi.

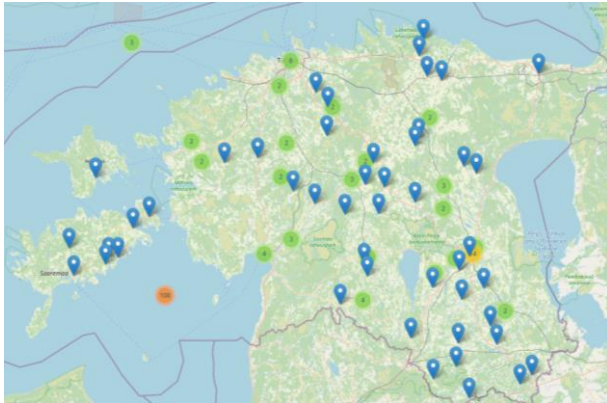
Toetusperioodide vahetumine mõjutas tugevalt inimeste huvi **infopäevade** vastu. Infopäevi korraldati palju kohapealsetena (59% kõigist ÜhendPIP-2 üritustest). Veebiinfopäevade osaluste keskmist – 107 inimest ürituse kohta – mõjutasid eelkõige KSM õppeks sobilikud infopäevad (sh 107 kuni 559 osalejat).

Koolituste puhul on mõistetav soov hoida rühmad väikestena, et toimuvat paremini sättida vastavaks õpiväljunditele, osalejate vajadustele ja tempole. Esitluspäevi toimus neli – 2 aianduses ja 2 kündmise temal. Õppereisidel ja õpiringides oli osalejaid 6-15.

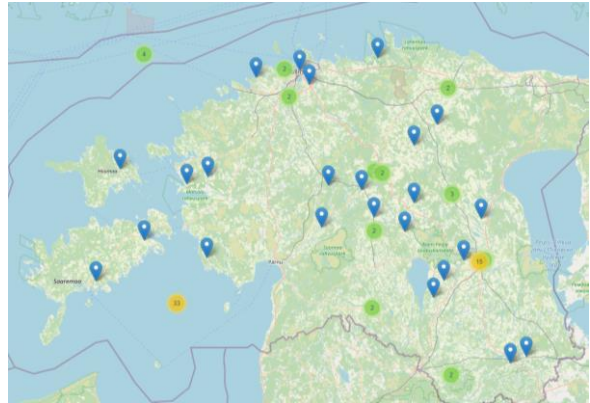
Joonis 16. ÜhendPIPide keskmine osalemiste arv 2023. aastal

Keskmine osalemiste arv	ÜhendPIP-2	ÜhendPIP-1	Kokkuvõte
Esitlus	32.3	41.4	38.3
Aiandus	33.5	18.5	26.0
Taimekasvatus		49.0	49.0
ÜPP	31.0		31.0
Infopäev	51.8	55.1	54.0
Aiandus	38.7	25.0	35.3
Digi	12.2		12.2
Horisont	34.8	50.1	46.4
Loomakasvatus	31.5	40.3	35.9
Mahe	31.4	40.7	34.8
Taimekasvatus	80.3	38.7	50.6
Toit ja toiduohutus	27.0	61.4	59.7
Ühistegevus		13.0	13.0
ÜPP	247.0	71.6	91.1
Konverents	128.5	139.8	135.4
Aiandus		89.0	89.0
Digi	62.0		62.0
Horisont	137.5	156.0	150.7
Loomakasvatus	65.5	110.8	95.7
Taimekasvatus	137.3	359.0	181.6
Toit ja toiduohutus	231.0	158.3	176.5
Ühistegevus		76.0	76.0
ÜPP	166.0	65.0	115.5
Täienduskoolitus	28.9	26.9	27.3
Digi	59.0		59.0
Horisont		13.2	13.2
Loomakasvatus	23.8	15.3	18.8
Toit ja toiduohutus	32.3	33.6	33.4
Ühistegevus		11.0	11.0
ÜPP	14.0	38.2	34.2
Õpiring	9.0	8.6	8.8
Horisont		9.5	9.5
Mahe	10.3		10.3
Ühistegevus	7.8	7.8	7.8
Õppereis	11.0	9.7	10.2
Horisont		8.0	8.0
Loomakasvatus		13.0	13.0
Mahe	10.4	12.0	11.1
Ühistegevus		5.5	5.5
ÜPP	15.0		15.0
Üldkokkuvõte	50.5	49.0	49.5

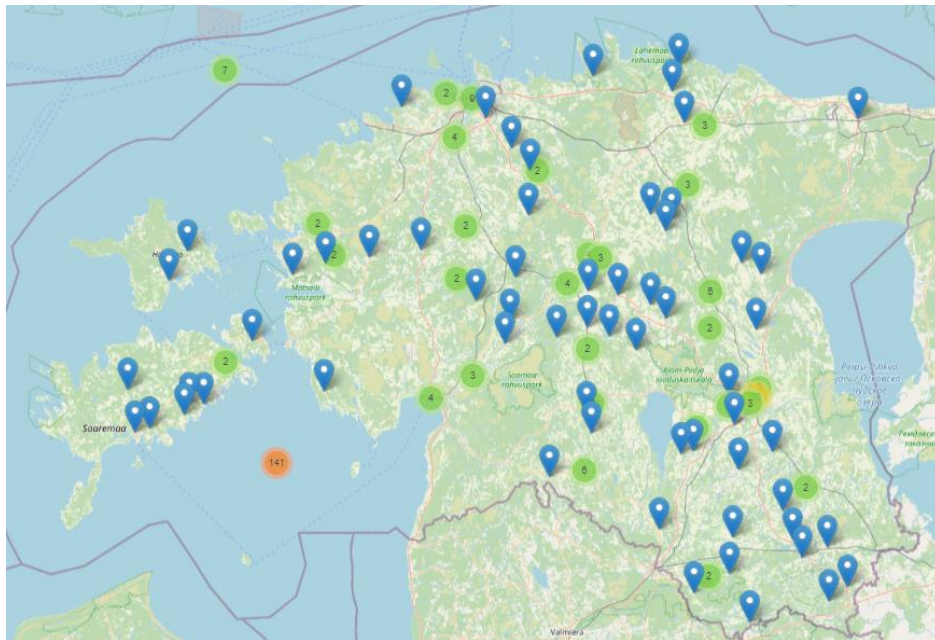
ÜhendPIPi raames on toimunud tegevusi nii veebis kui kontaktisena. Kõik Eesti maakondadest on olnud sündmustega kaetud (kaardijoonis 17).

ÜhendPIP-1 **2023** toimunud sündmused

ÜhendPIP-2 raames **2023** toimunud sündmused

Kõik ÜhendPIP-1 ja ÜhendPIP-2 projektide raames 2023. aastal toimunud üritused
(Veebiürituste arv on esitatud Pärnu lahes, välisreiside arv Soome lahes)

Joonis 17. Ülevaade tegevuste toimumise asukohtadest

Programmi tulemuslikkuse analüüs

Peatükis esitame programmi tulemuslikkuse analüüsi ehk sihtrühma vajaduste kaardistamise, osalejate tagasiside, koostöö ja AKIS kontseptsiooni jälgimise kirjelduse, vastavalt aruande sisunõuetele.

Sihtrühma vajaduste kaardistamine

Kooskõlas tehnilise kirjelduse punktiga 2.3 järgib, jälgib ja hindab konsortsium programmi vältel sihtrühma vajadusi, sh küsib tagasisidet, selgitab välja ettevõtjate ja organisatsioonide tähelepanekuid teadmussirde vajaduste kohta, jälgib rakenduslike uuringute tulemusi jmt.

Sihtrühmade vajadusi kaardistatakse järgmiselt:

- ühistäitjate tavapärase töö käigus kogunenud küsimuste ja arvamuste analüüs;
- osalejate vastused tagasiside küsimustele ning tegevuste elluviijate (sh lektorite) tagasiside sündmuste käigus esitatud küsimustest ja arvamustest ning hoiakutest;
- programmi juhtkogu ja nõukogude liikmete ettepanekud teemade ja tegevuste kohta;
- ühistäitjate poolt regulaarselt kogutav teave.

Vajaduste kaardistamise käigus hinnatakse pidevalt, kas ootuseid on võimalik rahuldada projekti käigus või tuleb ettepanekud suunata edasi. Riigihangete 222076 ja 257107 ning ka muude korralduste raames kogutud sihtrühma vajadused ja tegevuste ettepanekud (sh otsustuskogudes arutatud, kuid tellimusse mitte-jõudnud ettepanekud) koondati ühte andmebaasi (faili).

Sündmuste tagasiside näitas, et korraldatud sündmused täitsid oma eesmärgi, tagasiside korraldusele ja/või sündmusele „väga hea“ ja „hea“. Sama hästi hinnati ka lektoreid ja ettekannete sisu. Kõigi tegevuste kohta ei koostatud tagasiside küsitlusi vaid korraldati tagasiside ringi suuliselt päeva lõpus.

Soovitud ja tagasisides nimetatud teemade hulk on kirju ja kõikehõlmav, valikute tegemine sõltub paljudest detailidest. Korduvad koolitused tagavad uute tegutsejate teadmiste pagasi. Praktiliste näidetega saab tutvuda ettevõtete külastuste kaudu, suurenenud on praktikute esinemised konverentsidel. Veebipäevadele saab paremini kaasata välislektoreid teistmoodi kogemusi või lahendusi tutvustama.

Näited aastate jooksul ÜhendPIP-1 ja ÜhendPIP-2 aruannetesse koondunud kordunud teemasoovidest

Korralduslik	<ul style="list-style-type: none"> • Lähinaabrite kogemus kõikides valdkondades. sooviks näha-kuulata ka edulugusid. • Kõikide valdkondade teadlaste viimase aja uurimuste tulemused ja praktilised näited. • kaasata laiemalt koostööle sektoris toimetavaid ettevõtteid • külalised saaks jagada eraldatud ruumis vaheajal enda kogemusi näidates pildimaterjali, videoid ja mõistmisi • arutelud suures grupis, väiksemates gruppides ja meeskonnaliikmetega, konkreetsete kaasuste aruamised.
Paljut hõlmav	<ul style="list-style-type: none"> • Kõike rohepöörde valguses, ettevõttele tasuvuses ja toetuste saamise kohta - seadusandlus ja reaalne elu. Kuidas on teised saanud hakkama rohepöörde

	<p>nõuete rakendamisega ja kas midagi on tänu sellele juba Eestis, Euroopas, maailmas paremaks läinud?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kestliku ja taastava viljeluse kasutajakogemused; • Toodete turundus. Toit ja sööt rohepöördes. • Süsiniku jalajälg, -krediidi praktikate tegelik olukord ja tulevik, CO2 kvoodi arvutused. • Kliimamuutuste mõju ja sellega kohanemine Eestis, lähinaabrite näited. • Poliitiline olukord, ministeeriumi arengusuunad ja reaalsed soovid - mida see ettevõtetele ja põllumajandusele tähendab? • Kaugseire kasu ettevõtetele (valdkonnad). • Finantside teemad reaalse ettevõtte näitel, päris numbritega. • Kuidas juhtida juhte? Inimeste ja organisatsioonide juhtimise kogemuslood, reaalsed näited ja praktilised meetodid. • Biomajandus, ringmajandus - seadusandlus, reaalne elu. • Ökosüsteemi teenused - reaalne elu.
Tehnoloogiline	<ul style="list-style-type: none"> • Muld, mullarikkus, elurikkus, permakultuur ja kompost. • Taastava põllumajanduse viimase aja uuendused. • Mullaseire ja IT lahenduste kasulikkus ettevõttele. • Väetised (mahe ja tava), hinna probleem, täppisväetamine - pragune olukord, kellegi reaalne kogemus ja tulevikuvaade. • Kartul, maasikas, mustikas, vaarikas. Talvekahjustuste kindlad sordid • Erinevate sortide võrdlus ja kasvatustehnoloogiad puuviljadele, marjadele, teraviljadele, köögiviljadele, ilutaimedele, heintaimedele kliimamuutuste võtmes. • Erinevate liikide (linnud, loomad) võrdlus ja sobivus Eesti kliimasse, lähinaabrite kogemus. • Digilahendused aiandusse, taimekasvatuse, kastmine ja valgus. • katmikala infopäevad: väetus (erinevas pinnases), lisavalgustus, temperatuuri, ventilatsiooni ja energiasäästu võimluste tutvustus • Silo (sh nt ka spetsiifilisemalt piima- ja lihaveistele). • Põuakindlad taimed, Vahekultuurid, Rohumaaribad. • Haigused, kahjurid, tõrje, ravi ja vältimine (igas valdkonnas). • Väikepõllumajandustootmise turg - praktilised kogemused, võrdlused lähinaabritega. Eestis kasvatatud toodete kuvand, turustamine - lähinaabrite kogemused. • Kinnisperioodi söötmine ja ravi, udara tervis; Vasikate pidamine ja haigused, Mastiit ja muud udaraprobleemid. Robotlaut • Seakasvatus. • Lammaste- ja kitsekasvatus ja nende kunstlik viljastamine. • Sõratervis; Sõravärkimine, kapjade värkimine. • Lihaveisekasvatus - sh uued lähenemised välismaalt, söötmine, pidamine. • Piimaveiste aretus (füüsiliselt kohal olla klassiruumis/aatriumis); Piima ja lihaveiste poegimine ja -abi; veiste sigimine; Veiste poegimine (piim+liha).

	<ul style="list-style-type: none"> • Mahe igas valdkonnas - praktikad, tasuvus, toetused; Mahepõllumajandusega alustamine (uuesti); Mahepõllumajanduse nõuete infopäev: taimekasvatus, loomakasvatus, töötlemine - kõik need peavad jätkuma; Mahepõllumajanduse infopäev - nõudeid tutvustav ja nende rakendamist selgitav infopäev, tekiks sisuline arutelu ja infovahetus oleks hea mahePM järelvalveasutuse ja mahesektori vahel; • ÜPP mahetoetuse infopäevad (varakevadel, kuulata kokkuvõtet 2023. aasta tekkinud probleemidest, praktilised soovitused 2024. a taotlusperioodiks.).
--	--

Konverentsid korraldatakse enamasti veebis või **hübriidsetena**, kus suurem osa osalejatest vaatab toimuvat ekraanilt. Mitmed konverentsid ja veebis toimunud infopäevad on järelvaadatavad, kuigi salvestuste järelevaatamise võimaldamine mõjutab jätkuvalt inimeste kohusetunnet ja sündmuse toimumise ajal osalemist.

Esitlustegevuste vaatlusalad on avatud terve hooaja vältel ning lisaks konkreetsele esitluspäevale toimub teabelevi kogu aasta vältel. Mitmed tegevused korraldati **ettevõtetes**, sest õppimine üksteise kogemustest ja praktilise poole nägemine on väga oluline. Valdkonnas pikalt tegutsenud ettevõtjad väärtustavad väikse osalejate arvuga tegevusi nagu õpingid ja õppereisid.

Välislektorite kaasamine on jätkuvalt väga vajalik, kuna sektori arendamiseks on vaja näidete, kogemuste ja täiendava teabe hankimist ka teistest riikidest.

Organisatsioonide kaasamine

Ühistäitjate abil on olulised teadmussiirdes aktiivsed organisatsioonid kaasatud. Juhtkogu ja nõukogude kaudu kaasati programmi elluviimisse mitmed eriala- ja esindusorganisatsioonid, teadus- ja arendusasutused ning maamajanduskool. Valdkondade sidusust hoiab osade esindajate kaasatus mitmesse valdkondlikku nõukogusse ning teabe jagamine kõigis programmi nõukogudes arutatu kohta. Eriala-, esindus- ja muude organisatsioonidega (sh asutustega) konsulteeritakse pidevalt tegevuste praktilisse ellu viimise käigus.

Ühistäitjate esindajad **tutvustavad** ÜhendPIP-ist väljaspool konkreetseid tegevusi ja koguvad taustateavet teabevajaduste ning ootuste kohta. Tegevuste elluviijad ja valdkondade juhid saavad **teavitusi** oma meililistide kaudu vastava valdkonna teemade vastu huvi üles näidanud inimestele ja jagavad infot erinevate sotsiaalmeedia kanalite kaudu. Partnerid aitavad kaasa sündmuste vastastikuse teavitamisega.

AKIS kontseptsiooni rakendamine

Programmi elluviimise käigus tuleb jälgida põllu- ja maamajandusliku teadmussiirde ja innovatsiooni terviksüsteemi (**AKIS**) kontseptsiooni (illustreeriv joonis koostatud Euroopa Komisjoni materjalide põhjal⁴). Rahvusvahelist mõistet AKIS kasutatakse teabelevi korralduse kirjeldamiseks – kuidas inimesed ja organisatsioonid teatud riigis või piirkonnas omavahel suhtlevad.

⁴ EU SCAR AKIS (2019), [Preparing for Future AKIS in Europe](#). Brussels, European Commission. Lk 25

ÜPP strateegiakava raames rakendatava AKIS üksuse⁵ tegevus METK eestvedamisel hõlmab lisaks sihtrühmale suunatud tegevuste korraldamisele (nõuanne, koolitused, materjalid) ka erinevaid AKIS osalisi kokku toovad koostöötegevusi (nt innovatsioonikoostöö).

ÜhendPIPi terve olemus järgib AKIS kontseptsiooni. Erinevaid 7 märksõnaga kirjeldatud AKIS osalisi esindavad nii ühistäitjad, juhtkogusse ja nõukogudesse kaasatud isikud kui ka tegevustest osavõtjaid.

Pakkumises oli kavandatud 2023. aasta suvel korraldada kõigi nõukogude liikmete ühine füüsiline kokkusaamine. Eesmärgiga arutada kogu teadmussiirde korraldust ning kokkupuutepunkte. Selline kokkusaamine ja laiem arutelu on jätkuvalt kavas, kuid võrreldes pakkumuse esitamisega 2023. aasta jaanuaris on olukord muutunud (Hankelepingu vormistamiseks tuli korraldada nõukogude ühisistung veebis 11. mail, METK nimetati AKIS tegevuskava elluvijaks 30. mail⁶) ja ÜhendPIP spetsiifilise kokkusaamise vajadus on ära langenud.

ÜhendPIPi panus AKIS strateegia rakendamiseks (vastavalt EL soovitudele⁷) on:

- teabevoogude tugevdamisel – osalejale enamasti tasuta ürituste korraldamine, regulaarsete sündmuste korraldamine (sh tuntud sündmuste seeriade jätkamine) ning elektrooniliste ja trükitud infokirjade väljaandmine;
- teadusuuringute ja praktika seoste tugevdamisel – esitlused katsekeskustes, teadusprojektide tulemuste tutvustamine infopäevade ja esitluste käigus, tegevused ettevõtetes kohapeal, praktikute ja teadustöötajate kaasamine samadele sündmustele;
- interaktiivse innovatsiooni tugevdamine – innovatsioonitegevuste näidete esitlemine nii teabesalves tabelite kui ka uudistena, ettekannetena info- ja esitluspäevadel;
- põllumajandusettevõtete nõustamisteenuste tõhustamine – juhendamisteenuste tellimine valdkondades kus traditsiooniline nõustamisteenus ei toimu (ühistud, mahetoitlustamine), konsulentide rakendamine (nii korraldaja, lektorite kui ka artiklite autoritena);
- digitaalsusele ülemineku toetamine – digilahenduste tutvustamine, teabesalve haldamine.

Ühistäitjate ja ÜhendPIP-2 nõukogudes 2023. aastal väljendatud arusaamised:

- Sihtrühma tegelike vajaduste teadasaamiseks tuleb käia nende jaoks korraldatud infopäevadel, koolitustel jne ning inimestega suhelda. Tagasiside küsimustikesse ei anta viisakusest või ajapuudusest tihti sisukat või kriitilist hinnangut. Sündmustel kohal käimine suurendab ka usaldust programmi elluvijate vastu. Lisaks korraldatavatel tegevustel osalemisele tuleb tagasiside ja vajadustega tegeleda ka spetsiifiliselt seirele keskendudes (andmeanalüüs, intervjuud jm);
- Planeerimine peab algama tagasisidest. Kuna nüüd on kõik valdkonnad ühte ülevaatlisku kohta kogunenud, siis Eesti riigil/METKil peaks olema parem tagasiside mehhanism, mida sektor soovib ja mis on finantseerija ootus. Vaja on rohkem tähelepanu, kuidas tagasiside meetodikad saaks paremini tööle. Siiani on kogutud nii esinejate/lektorite kui ka osalejate tagasisidet, kuid makrouuringuid tehtud ei ole. Kas METK võiks teha makrouuringuid ürituste mõjust ettevõtete arengule?;
- Kontaktid ja koostöökohad kujunevad välja alles infopäevade (koolituste vm) tsükli, mitmepäevastel või maakondades toimuvatel sündmustel. Ühekordselt toimuvad sündmused on väga vajalikud, kuid

⁵ AKIS tegevuskava kaudu rakendatakse ÜPP strateegiakava sekkumist põllumajanduse teadmussiirde- ja innovatsioonisüsteemi arendamise toetus. <https://www.pikk.ee/valdkonnad/akis/>

⁶ Teadmussiirde tegevuste korraldamine 2024/2025 toimub ÜPP strateegiakava raames AKIS sekkumise kaudu järkjärgult, arvestades teadmussiirde programmide (222076, 257107 ja 210263) ning nõustajate järelkasvuprogrammi riigihangete kestust.

⁷ EU SCAR AKIS (2019), [Preparing for Future AKIS in Europe](#). Brussels, European Commission. lk 16, vt ka maainfo.ee

programmiline kommunikatsioon toob suurema kasu. AKIS raames on vajalik kommunikatsiooni teadlik korraldamine (hanke täitmise piiratud ajalisel raamis ja eriti ühikhindade rakendamise tõttu selle hanke raames kommunikatsiooniküsimust põhjalikult lahendada ei ole võimalik);

- Suurte tulevikuväljakutsete adresseerimiseks on vajalik pikaajaline strateegilise AKIS arengukava väljatöötamine. Põhimõteteliste mõttemallide seadmise algjärgus keskenduvad ettevõtjad enamasti väga selgetele üksikutele sõnumitele (taimekaitsevahendite kasutamist tuleb vähendada) ning praktikate muutumine on pikaajaline protsess (keskmise piimavalgu- ja rasvaprotsendi muutus eeldab tootjate valmisolekut). Strateegilist teabe pakkumist tuleb rakendada koostöös erinevate organisatsioonidega ja arvestades sihtrühma eestkõnelejaid mitmete aastate vältel;
- ESG (inglise keelest pärinev lühend - *environmental, social, governance*) ehk ettevõtte keskkonna, sotsiaalsete ja juhtimise standardite kogum on oluline tulevikumõtlemine. Kui esmatootjad ei pea otse ESG põhimõtet arvestama, siis tooteid väärindav tööstus ei saa hiljem seda toodangut mõistlikult müüa. ESG näitab muuhulgas, milline on ettevõtte praegune süsinikujalajalg ja annab suunised edaspidisteks süsinikujalajälje vähendamiseks vajaminevatest sammudest. Selleks tuleb ettevõtte poolt tegevused kaardistada läbi erinevate protsessietappide. Näiteks töötaja süsinikujalajalg kujuneb välja algtootja, transpordi ja töötlemise jalajäljest kokku. Järgmistest aastast hakkab raporteerimiskohustus kehtima suurtele ettevõtetele, keda Eestis on üksikuid. Aga nende kogumaht tuleb väiksematest esmatootjate tulemitest kokku. ESG teemadega tuleb tegelema hakata. Tuleks kommunikeerida rohkem tegevusi, kuidas me suudaks keskkonnamõju vähendada. Rohefoori kohta tuleb rohkem teavet levitada, farmerite teadlikkust tuleb tõsta. Lisaks tuleks kättesaadavamaks teha kalkulaatoreid, mis on abiks süsiniku jalajälje arvutamisel, millega täna päris mitu projekti juba tegelevad.
- On väga oluline, et roheteemad ja mullatervis saavad ürituste lõikes kaetud. Samuti kliimapoliitika ja süsinik, turvasmuldade majandamine, ilmastikutingimustega seotud teemad. Näiteks veekaitsepäevad ei ole ettevõtjate esmane huvi. Tuleks kombineerida erinevaid teemasid. Kohale tullakse kuulama huvipakkuvat teemat, kuid samal ajal jagatakse ka olulist ning asjakohast infot kaasneva teema kohta. Loomulikult on tegu suure metoodilise väljakutsega. METK võiks koondada kõik korraldajad ning aidata neil oma pädevust arendada, võimaldades sellega tervikliku lahenduse tekkimist läbi AKISE. Olulisel kohal on metoodika arendus ning analüüsiva kompetentsi tõstmine. Riigi poolt antud projektirahasid saaks kasutada nii, et oleksid kaetud erinevad aspektid. Taastava põllumajanduse käsitlemine on oluline, kuid see on pealkirjana muutumas tühisõnaks.
- ÜhendPIP on kujunenud selliseks, et ülekaalus on infopäevad ja konverentsid, õpitube, õppepäevi jms praktilise osaga üritusi on tunduvalt vähem. Kas võiks vähendada konverentside ja infopäevi ning tõsta hoopis ettevõtjate kvalifikatsiooni tõstvate ürituste arvu nt. koolituspäevade või õpiringide kaudu. Õpingid on kallid ja osalejaid on vähe võrreldes konverentsidega. Välislektor teeb ürituse atraktiivsemaks, kasvatades seeläbi huvi teema vastu. Konverentside teemad on üldised (tarneahela ülene, et kaasata ka turu poolt). Konverentsidel ei käsitleta näiteks uusi tehnoloogiaid, vaid need on pigem infopäevade teemad. Infopäevade teemad on spetsiifilisemad. Näitena võib tuua, et konverentsil ei räägita marjakasvatuse tehnoloogilistest aspektidest. Põllumajandustootjal on väga raske osaleda terve päeva kestvatel üritustel, eriti seejuures kui üritusel käsitletakse teda puudutavat teemat vaid pool tundi. Infopäevale minnes on olemas ootus, et seal käsitletakse ka vajalikke ja huvipakkuvaid teemasid. Konverentsi puhul on tegu pigem piduliku sündmusega.
- Mis on riigi huvi? Riigi raha panustatakse sinna, kus on turutõrge. Lisaks on riigil kaks suunda, mida mõjutada: 1. kindlaid suundumusi ja poliitikaid saavutada läbi teavitamise ja 2. põllumajandus oleks arenev ja innovaatiline. Mõlemat eesmärki oleks vaja täita, eriti seal, kus ettevõtja ise initsiatiivi ei näita. Ürituste võimalusi on palju ja pigem nõ põllumehed, kes tahavad üritustele minna, ei jõua igale poole. Palju energiat läheb reklaamimisele, et kasvõi miinimum arv osalejaid kokku saada.

Järgmise perioodi tegevused

Programm plaanikohane kestus on kuni 30. juunini 2025 (nii raamlepingu kui viimase hankelepingu kehtivus), raamlepingut viiakse ellu iga-aastaste hankelepingute (tellimuste viisi).

2024. aasta hankelepingu tegevused valiti eelarve piirides, 2025. aasta jaoks eelarvet reservi ei jäänud.

Tegevuste nimekiri on esitatud lisas 2 (tabel 4) ning avaldatud veebis: <https://www.pikk.ee/valdkonnad/teadmussiirde-pikaajalised-programmid/uhendpip/uhendpipi-tegevused/>.

Tagasiside Tellijale

Konkreetsed ettepanekud 2024. aasta tegevuste tellimuseks tehti koostöös nõukogudega ning arvestades seniste teadmussiirde programmide kogemust.

Hanke pakkumuses toodud ühikhinnad kajastasid 2021. aasta olukorda. Statistikaameti koostatava tarbijahinnaindeksi⁸ muutused näitavad teenuste ja kaupade hinnatõusu 2023. aastaks võrdluses 2021. aastaga keskmiselt 32%. Vastavalt Rahandusministeeriumi pikaajalisele prognoosile⁹ kuni 2070 (19.09.2023) on aastaks 2024. võrdluses 2021. aastaga keskmine palk suurenenud 31% ning jätkab kasvu tempos 4-6% aastas. Teadmussiirde tegevuste korraldamine on kõige enam mõjutatud palgakuludest (lektoritasud, korraldamise aeg jne).

Kavandades 2024. aastal ÜhendPIP-2 projektiga sarnaseid tegevusi mõnest teisest rahastamisallikast, tuleks palgakuludel põhinevate ühikuhindade puhul **suurendada ühikumäärasid vähemalt 30% võrra**.

Täienduskoolituste, õpiringide ja ettevõtete külastuste puhul takistab **abikõlblike osalejate piirang** teemast ja koolituse sisust huvitunud osalemist ning tekitab mitteabikõlblike osalejate pahameelt tegevuse elluviija vastu. Olukorras, kus osaleja soovib või saab jälgida üksikuid osi tervest päevast, ei ole veebis lühiajalise osalemise tõttu (vähem kui 3 ak tundi) see osaleja abikõlblik tegevuse elluviija jaoks. Täname PRIA menetlejaid senise mõistliku ja paindliku lahenduse eest.

Erinevate toetuste puhul on **kohustuslikust õppest osavõtjate andmed** vaja kanda PRIA andmebaasi kas käsitsi või faili impordina. KSM ehk keskkonnasõbraliku majandamise sekkumise kontekstis on mõjutatud isikute hulk suur ning osalejate nimekirjad mahukad. Siiski on ka failiimpordil oma piirangud – kõik osalejad ei ole taotlenud vastavat toetust ning süsteem annab veateateid, mille käsitsi parandamine on ajamahukas.

Taimekaitse monitooringusüsteemi esitlemine on ministri käskkirja kohaselt selle hanke osa. Siiski peaks süsteemi haldamine ja integreerimine suurandmete süsteemiga olema riikliku prioriteediga strateegiline otsus, mitte teadmiste omandamise ressursse kulutav tegevuse liik.

Suur osa infovahetust toimub elektrooniliste kanalite vahendusel, kuid e-õppe keskkondade rakendamiseks on vajalik just sellele formaadile sobiva teabe koondamine või valmistamine. Teadmussiirde ja teavituse toetuse üks kohustustest toetuse saajale on erinevate

⁸ IA02: Tarbijahinnaindeks (1997=100) https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_hinnad/IA02

⁹ [Rahandusministeeriumi majandusprognoos | Rahandusministeerium \(fin.ee\)](https://rahandusministeeriumi.majandusprognoos.fi/rahandusministeerium)

teabematerjalide esitamine Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, kellel on õigus korraldada selle teabe tasuta avaldamine (§ 18 lõige 3 punkt 2). Ministeeriumis tuleks kontrollida, kas määruse nõue on korrektselt täidetud ning **saata materjalid teabesalves avaldamiseks METKile**.

2024. aasta tegevuste elluviimiseks jäänud **eelarve on piiratud**. Nõukogudes oli otsustusprotsess pingeline ning näiteks kõigi loomaliikidega arvestamisel said eelarvestatud terve aasta peale vaid väga üksikud tegevused. Näiteks on ka taimekaitse käsiraamatu tõlkimise vajadus olnud mitmeid aastaid, kuid praeguse eelarve kitsikuses ei paista võimalust ka sellel aastal tõlkega tegeleda (raamatu litsentsi ostmine ja tõlge peaks hanketingimuste kohaselt toimuma samal kalendriaastal).

Lisa 1: Kogude koosseisud

Teadmussiirde programmi juhtkogu

- Eesti Maaülikool – Aret Vooremäe;
- Eesti Noortalunikud – Kaja Piirfeldt;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda – Ants Noot;
- Eesti Toiduainetööstuse Liit – Sirje Potisepp, Valdis Noppel, Veljo Ipits;
- Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu – Tanel-Taavi Bulitko, Jane Mättik;
- Eestimaa Talupidajate Keskliit – Kerli Ats;
- Maaelu Teadmuskeskus – Pille Koorberg, Marko Kass;
- Maaeluministerium – Hendrik Kuusk;
- Maaeluministerium – Siim Tiidemann;
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu – Merit Mikk;
- Põllumeeste ühistu KEVILI – Olav Kreen.

Maaviljeluse nõukogu

- Aiandusklaster MTÜ – Triin Luksepp;
- Baltic Agro AS – Indrek Teder;
- MTÜ Liivimaa Lihaveis – Airi Külvet;
- Eesti Maaülikool – Toomas Tõrra, Ulvi Moor;
- Eesti Noortalunikud – Karl Aru;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda – Ants Noot;
- Eestimaa Talupidajate Keskliit – Kalle Hamburg;
- Kindel Käsi OÜ – Helen Kaskema;
- Maaelu Teadmuskeskus – Ain Lepik, Agra Univer;
- Maaeluministerium – Renata Tsaturjan, Tarvo Järve
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu – Airi Vetemaa;
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool – Meriliis Villems;
- Põllukultuuride Klaster MTÜ – Roosi Soosaar;
- Põllumajandus- ja Toiduamet – Marika Arula, Riina Pärtel;
- Põllumeeste ühistu KEVILI – Meelis Värnik;
- Rannu Seeme OÜ – Madis Ajaots.

Loomakasvatuse nõukogu

- Eesti Lamba- ja Kitsekasvatavate Liit – Ell Sellis;
- Eesti Lihaveisekasvatavate Selts – Kristjan Reino;
- Eesti Linnukasvatavate Selts – Janek Prits, Liina Elken;

- Eesti Maaülikool – Kristina Marran;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda – Meeli Lindsaar;
- Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu – Tanel-Taavi Bulitko;
- Eesti Tõusigade Aretusühistu – Ulve Märtsen, Anu Hellenurme;
- Eestimaa Talupidajate Keskliit – Karoliina Post;
- Maaelu Teadmuskeskus – Marko Kass;
- Maaeluministerium – Liina Jürgenson, Kadri Kaugerand;
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu – Merit Mikk;
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool – Marika Oeselg;
- Piimaklaster MTÜ – Hardi Tamm;
- Põllumajandus- ja Toiduamet – Leone Kotkas.

Mahemajanduse nõukogu

- Eesti Lamba- ja Kitsekasvatavate Liit – Ell Sellis;
- Eesti Lihaveisekasvatavate Selts, MTÜ Liivimaa Lihaveis – Airi Külvet;
- Eesti Maaülikool – Elen Peetsmann;
- Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus – Airi Vetemaa;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda – Kaisa Vahtmäe;
- Eesti Toiduainetööstuse Liit, AS Salvest – Triin Kõrgemaa;
- Eestimaa Talupidajate Keskliit – Jaan Kiider;
- Maaelu Edendamise Sihtasutus – Lilia Kulli;
- Maheklaster MTÜ – Ander Konks;
- Mesinduskogu, Eesti Mahemesinikud MTÜ – Aivar Raudmets;
- Maaelu Teadmuskeskus – Karli Sepp, Merili Toom;
- Maaeluministerium – Marika Ruberg;
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu – Merit Mikk;
- OÜ Wilawander – Krista Kanniste;
- Põllumajandus- ja Toiduamet – Karin Zereen;
- TÜ Wiru Wili, Tammistu Agro – Tauno Tattar;
- Äntu mõis OÜ, Sirloin OÜ – Lauri Bobrovski.

Toiduohutuse nõukogu

- AS HKScan – Priit Dreimann;
- AS Salvest – Veljo Ipits;
- Eesti Leivaliit – Uno Kaldmäe;
- Eesti Maaülikool – Kristina Marran;
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda – Meeli Lindsaar;

- Eesti Toiduainetööstuse Liit – Sirje Potisepp;
- Eestimaa Talupidajate Keskliit – Annemari Polikarpus;
- Maaelu Teadmuskeskus – Reve Lambur;
- Maaeluministerium – Anneli Tuvike;
- Mahepõllumajanduse Koostöökogu – Airi Vetemaa;
- Nordmilk OÜ – Ülo Kivine
- Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool – Edgar Lepman;
- Põllumajandus- ja Toiduamet – Svetlana Jankovenko;
- Riigi Laboriuuringute ja Riskihindamise Keskus – Toomas Kramarenko, Mari Reinik.

Lisa 2: Detailne ülevaade tegevustest

Tabel 3. 2023. aastal ellu viidud tegevused

Valdkond	Tellitud ühik	Teema	Toimumine, märkmed
Aiandus	Infopäev	Katmikaianduse tehnoloogiad	8. detsember – 41 in 14. detsember - 36 in
	Infopäev	Aianduskultuuride sordid ja kasvatustehnoloogiad	24. august – 39 in
	Esitlustegevused	Aedmustika- ja hariliku vaarika viljade säilitamine Vaarikasortide saagikus ja talvekindlus	10. august – 23 in 4. oktoober – 44 in
Digipööre	Konverents	Digipööre Eesti maamajandused	12. detsember veebis – 62 in
	Infopäev	Agrorobotika 4 tk <i>Agrorobotika näited - tühistatud</i>	10. oktoober – 10 in; 31. oktoober – 14 in; 21. november – 10 in; 5. detsember – 14 in
	Infopäev	Süsinikupõllunduse kaubandus <i>Digitaliseerimine maamajanduses tühistatud</i>	14 detsember – 13 in,
	Täienduskoolitus	Piimakarja tervise- ja heaoluanndmete kasutamine karjaterviseprobleemide ennetamiseks	6. detsember - 59 in
	Õpiring	<i>Farmi-tööstuse-riigi koostöö digitaliseerimisel - tühistatud</i>	
	Süsteem	Taimkaitse monitooringusüsteemi haldamine	poolaasta
Horisontaalne	Infopäev	Töötervishoid, ergonoomika ja töökeskkond Töötervishoid ja tööohutus põllumajanduses (ettevõttes)	27. oktoober – 26 in; 6. detsember – 11 in
	Infopäev ja salvestus	Põllumajanduse telgitagused, farminar	13. detsember – 23 in
	Infopäev	Taastuenergia lahendused, välislektoriga	1. detsember – 39 in
	Infopäev	Raha juhtimine, finantskirjaoskus	21. november – 108 in
	Infopäev	Inimeste juhtimine	23. august – 25 in 31. oktoober – 17 in
	konverents	Metsandusfoorum Lihaforum	11. oktoober – 198 in 15. november – 77 in
	Artiklid	Artiklid ajakirjas „Tark Talu“ Artiklid veebis ja EPKK uudiskirjas	3 tk detsembris 5 tk
	Taskuhääling	Põllult taldrikule	4 episoodi
	Videoloeng	Põllumajandusmaastike elurikkus	1 tk
Loomakasvatus	Konverents	Lihaveisekasvatuse konverents Lamba- ja kitsekasvatavate konverents	12. oktoober – 66 in 12. oktoober – 65 in
	infopäev	Loomakasvatuse tehnoloogiad Majandusliku tasuvuse parandamine söötmisel Uuemad arengud söötmisel, põllumajandusloomade aretus	11. detsember - 35 in 23. november – 39 in 20. juuli – 44 in 14. november – 43 in
	Infopäev Õppereis Eestis	Bioohutus veisefarmis Põllumajandusloomade heaolu Põllumajandusloomade kasvatajate külastused	10.november – 43 in 28. september - 19 in 6. oktoober – 54 in 2. november – 20 in 26. oktoober – 12 in 18. november – 21 in 31. oktoober - 14 in 2. november – 22 in 7. november – 16 in 9. november – 23 in
	koolitus	Farmitöötaja ja loomade heaolu Veiste tervis ja heaolu	28.-29. nov – 17 in 30. november – 58 in

Valdkond	Tellitud ühik	Teema	Toimumine, märkmed
	koolitus	Põllumajandusloomade transport vastavalt loomakaitsenõuetele, pädevuskoolitus Põllumajandusloomade tapatoimingute pädevuskoolitus	24. august - 12 in 6.-7. sept – 13 in
	infokiri	Periodiline elektrooniline Lihainfo Periodiline elektrooniline Piimainfo	Poolaasta poolaasta
	Videofilm	Lihaveisekasvatus (rohumaad)	1 tk
Mahemajandus	Infopäevad, õppereisid ja ettevõttekülastused Eestis	Mahetaimekasvatus, -loomakasvatus, mahemajandus 8 veebis või kohal 5 välislektoriga 10 ettevõttes 7 õppereisi-ettevõttekülastust	15. august – 25 in 19. august – 69 in 23. oktoober – 15 in 31. oktoober – 12 in 2. november – 10 in 2. november – 6 in 3. november – 124 in 7. november – 13 in 15. november – 17 in 16. november – 18 in 21. november – 12 in 1. detsember – 16 in 2. detsember – 19 in 2. detsember – 12 in 5. detsember – 12 in 6. detsember – 80 in 7. detsember – 14 in 8. detsember – 12 in 11. detsember – 97 in 15. detsember – 11 in 19. detsember – 15 in 20. detsember – 22 in 21. detsember – 25 in 27-28.12.2023 – 14 in
	Õppereis välisriiki	Maheloomakasvatus	16.-18. okt – 11 in 25.-27. okt - 11 in 11.-13. dets – 8 in r
	Õpiring	Mahetaimekasvatus	Juuli-nov, 8-13 in
	Materjalid	Teabeleht, tõlketööd	4 tk
	Videofilm	Mahemesindus, -lambakasvatus	2 tk
	Videoloeng	Mahelihaveis (3) – lambakasvatus (1), mahemajandus (1)	5 tk
	Põllumajandus- poliitika	infopäev	Maapiirkonnas ettevõtlusalase teadlikkuse tõstmine EL tähised ja kvaliteedikavad <i>Kriisjuhtimine elutähtsa teenuse osutajatele (tühistatud)</i>
infopäev		Keskkonnasõbraliku majandamise toetus	24. okt – 559 in 20. nov – 72 in 21. nov – 520 in
Konverents		Mullapäev ja selle salvestus või ülekanne	5. dets – 166 in
koolitus		Lihaveisekarjade karjaterviseprogrammid	Pool 260h õppest
õppereis		Maapiirkonna tegevused väljaspool põllumajandust	8.-10 nov – 15 in
Esitlustegevused		Künnivõistlus Säreveres Noorte künnivõistlus Olustveres	29. sept – 30 in 22.-23. sept – 36 in
Infopäev Materjal		<i>Maaparanduse toetus - tühistatud</i> <i>Maaparanduse brošüür kraavi korrastamisest - tühistatud</i>	
Taimekasvatus	Konverents	Teraviljafoorum Viljelusvõistlus Taimekaitse Põllumajandus ja keskkond	6. detsember - 157 in 22. november – 73 in 24. november - 120 in 28. november – 199 in
	infopäev	Ristõieliste nuuter Kartulikasvatus, salvestusega	21. november – 107 in 28. november – 103 in

Valdkond	Tellitud ühik	Teema	Toimumine, märkmed
		Integreeritud taimekaitse rakendamine Mullaviljakuse parandamine	27. november – 78 in 16. november – 32 in
	infokiri	Perioodiline elektrooniline Teravilja- ja õlikultuuride info Perioodiline elektrooniline Euronext börs	Poolaasta Poolaasta
	Artiklite kogumik	Põllumajandus ja keskkond	1 tk
	Videofilm	Mullamissiooni toetavad videod (turvasmuld, kompost)	2 tk
Toit ja toiduohutus	infopäev	Uuringud, koostöö teadusasutustega	6. oktoober – 27 in
	konverents	Tasakaalustatud toitumise konverents	30. november – 231 in
	koolitus	Lisaained toidus Toidutööstuse tootmisjätkide väärindamine Toiduhügieen ja -ohutus, keskaste	12. september – 30 in 15. detsember – 39 in 19.-21. dets - 28 in
Ühistegevus	Infopäev	<i>Biojäätmete väärindamise koostöömudelid</i> <i>Biojäätmiete ja kõrvalsaaduste ühine väärindamine</i> <i>Hoiu-laenuühistute omapärad ja kasulikkus</i> <i>Kogukonnaenergeetika</i>	<i>tühistatud</i>
	õpiring	Lihatootjate koostöö õpiring	September - detsember, 7-9 in
	Taskuhääling	Koostöö kogemusnäited	4 tk

Tabel 4. 2024. aastaks kavandatud tegevused

Valdkond	Tellitud tegevus
Aiandus	Konverents Aianduse visioonikonverents Konverents Aiandusfoorum
	Infopäev Õunte säilituskaod Eestis ja naabermaades ja nende peamised põhjused Mullatervise praktiline infopäev välislektoriga Infopäev Aianduse nutikate lahenduste tutvustamine
	Esitlustegevus – Viinapuude ja mustikate sordid ja lõikusviisid tüvevähi vähendamiseks Esitlustegevus – Turba vähendamise võimalused köögivilja- ja ilutaimede kasvusubstraatides Esitlustegevus – Vaarika-, ebaküdoonia ja sinise kuslapuu sortide talvekahjustuste vähendamise võimalused
Digipööre	Konverents Digipööre Eesti maamajanduses
	Infopäev veebis – Süsinikpõllunduse kaubandus – riskid ja võimalused põllumajandustootjale Infopäev veebis -Innotrepp põllumajanduses Infopäev veebis – Uued riigipoolsed lahendused Infopäev veebis – Täppisviljeluse lahendused- nii taime kui loomakasvatus infopäev 6 ak tundi – Agrorobotika infopäev ettevõtte külastusega – Elektroonilised lahendused karjaarvestuses Ühepäevane täienduskoolitus – Piimakarja tervise- ja heaoluandmete kasutamine karjaterviseprobleemide ennetamiseks Ühepäevane täienduskoolitus – “Targa maja” lahendused väikekasvuhoonetes
	Taimekaitse monitooringusüsteemi haldamine aastal 2024 Regulaarsed infokirjad: “EURONEXT”, Piimainfo, Lihainfo, Teravilja- ja õlikultuuride info Videofilm – Kiskjakahjustuste vältimine väikemäletsejalistel
Horisontaalne	Infopäev ja selle salvestus – Põllumajanduse telgitagused Infopäev veebis – Taastuvenergia: tuul ja päike – põllumajanduses Infopäev välislektoriga – Tervislik muld põllumajandustootjate koostöö kaudu Infopäev lektoritasuga – Inimeste ja organisatsiooni juhtimine (2 tk) Infopäev lektoritasuga – Mainekujunudus ja kommunikatsioon Infopäev veebis välislektoriga – Bio- ja ringmajanduse, teisese toorme ja jäätmete väärindamine Infopäev veebis – Põllumajandusliku valdkonna mainekujundamise strateegiad (2 tk) Infopäev ettevõtte külastusega – Taimekooslused karjatatavatele loomadele Kahepäevane täienduskoolitus – Noorte Põllumajandustootjate väljaõpe Liidrite kool Esitlustegevus – Tavaadra ja pöördadra rohumaakünd erinevates kultuurides (Künni MM) Konverents “Aasta Põllumees 2024” Konverents välislektoriga – Muld, vesi ja keskkond artiklid infokirjas Tark Talu (2 tk) Infoleht “Põllumajanduskoja Euroopa Teataja” (2 tk) Programmi materjalide avaldamine ajakirjas “Põllumehe teataja”(2 tk) teabesalve haldamine, sh www.toiduteave.ee haldamine
Loomakasvatus	Lihaveiste konverents Seakasvatuse konverents Piimafoorum 2024 Lamba- ja kitsekasvatajate konverents Infopäev veebis välislektoriga – Lihaveiste aastaringne pidamine ja söötmine

Valdkond	Tellitud tegevus
	<p>Infopäev välislektoriga – Kvaliteetse liha tootmine rohusöödade baasil</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga – Seakasvatuse heaolu ja jätkusuutlikkus</p> <p>Infopäev veebis – Tehnoloogilised rakendused parandamiseks piimafarmi tootlikust ja vähendamaks kadusid</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga – Süsiniku jalajälje vähendamine piimakarjakasvatases</p> <p>Infopäev ettevõtte külastusega – Lambakasvatavate infopäev</p> <p>Infopäev – Lammaste söötmine</p> <p>Infopäev ettevõtte külastusega – Karjavalkoerad ja karjaaiad lambakasvatases</p> <p>80-tunnine täienduskoolitus – Veiste kunstlik seemendamine</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Hobuste esmaabi</p>
	Ajakiri Tõuloomakasvatus – koostamine ja trükk, 2 tk
Mahemajandus	<p>Ettevõtetes toimuvad infopäevad, pikad (4 tk) piimakarjakasvatus, lambakasvatus, lihavesikasvatus, taimekasvatus</p> <p>Infopäev ettevõtte külastusega (7 tk)</p> <p>Infopäev veebis Mahepõllumajanduse järelevalve (4 tk)</p> <p>Infopäev (1) -Taimakasvatus</p> <p>Infopäev välislektoriga (1) – loomakasvatus/taimekasvatus</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga (1) – linnukasvatus</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga (3) – Taimakasvatus, loomakasvatus</p>
	Mahepõllumajanduse aastakonverents
	Esitlustegevus – Mahe musta sõstra, astelpaju ja õunapuu kasvatustehnoloogiad
	Teabeleht 4 lk – Aktuaalset mahepõllumajandusest (2 tk)
	Ajakiri Mahepõllumajanduse leht (2 tk)
	Mahepõllumajanduse aastaraamat eesti ja inglise keeles (elektrooniline)
Põllumajandus- poliitika	<p>Infopäev välislektoriga – Riskijuhtimine elutähtsa teenuse osutajatele (ETO) ja tarneahela olulisematele osapooltele</p> <p>Infopäev – Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev (8 tk)</p> <p>Infopäev veebis – Tootjate pindala- ja loomatoetuste infopäev (2 tk)</p> <p>Infopäev – Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (3 tk)</p> <p>Infopäev veebis – Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (2 tk)</p> <p>Infopäev veebis – Mahepõllumajanduse algõpe (3 tk)</p>
	Täiendkoolitus veterinaararstidele lihavesikarjade karjaterviseprogrammide hindamiseks (2023. sügisel alanud koolituse jätk 2024 kevadel)
	Esitlustegevus (2) demoala Taastava põllumajanduse konverentsi raames
	Videoloeng – Väärtuslik püsirohumaa: kuidas ära tunda, kuidas hooldada, miks on väärtuslik, kuidas inventeeritakse.
Taimakasvatus	<p>Konverents – Viljelusvõistlus 2024</p> <p>Konverents – Agronoomia 2024 + Agronoomia 2024 artiklite kogumik</p> <p>Konverents – Teraviljafoorum 2024</p>
	Kartulikasvatuse infopäev
	Taastava põllumajanduse infopäev (veebis, Järvamaal)
	Infopäev Põllumuldade ja agrotehnoloogilise külvikorrakatse uuringutest ja tulemustest (Saaremaal)
	Infopäev veebis – Vahekultuurid mullaviljakuse parandamisel
	Infopäev veebis – Säätlik taimekaitse “Talust taldrikule” eesmärkide valguses
	infopäev ettevõtte külastusega – Mullaelustiku parandamine läbi kompostimise
	Infopäev veebis välislektoriga – Süsiniku sidumine

Valdkond	Tellitud tegevus
	<p>Infopäev veebis – Seemneseminar</p> <p>Infopäev veebis – Ilmastikutingimused ja nende mõjudega toimetulek</p> <p>Infopäev ettevõtte külastusega – Turvasmuldadel majandamine ning maaparadussüsteemid keskkonna- ja kliimaeesmärkide kontekstis</p> <p>Infopäev veebis – Täppisviljelus ja muld taimekasvatases</p> <p>Esitlustegevus – Tutvustatakse sordivõrdluskatseid: oder, rukis, kaer, talinisu, põldhernes ja –uba, Jõgeval</p> <p>Esitlustegevus – Tavaadra ja pööradra kõrrekünd erinevates kultuurides (Künni MM, Tartumaa)</p> <p>Esitlustegevus – Tolmeldajad tootmispõldudel</p>
Toit ja toiduohutus	<p>Toiduainetööstuse aastakonverents, salvestus</p> <p>Pakendikonverents, salvestus</p> <p>Toiduohutuse aastakonverents, veebiülekanne</p> <p>Infopäev – Toidualane teave algajatele</p> <p>Infopäev – Toidualane teave edasijõudnutele</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga – Toiduhügieen hulgi laos, kauba jälgitavus, logistika.</p> <p>Infopäev, kontaktne – Suitsutatud toodete valmistamine</p> <p>Infopäev – Arukas külaturism – toitlustuse korraldamise võimalused</p> <p>Infopäev – Joogivee analüüsimine toidukäitlejatele</p> <p>Infopäev – Uued toiduohutuse õigusaktid, arutusel olevad eelnõud</p> <p>Infopäev – Proovide võtmine ja laborianalüüsid</p> <p>Infopäev – Säilivusaegade määramine, kestvuskatsed</p> <p>Infopäev – Toidu saasteained</p> <p>Infopäev – Toiduohutuse juhtimissüsteemid (ISO, BRC, FSSC, IFS)</p> <p>Infopäev – Toiduhügieeni algkursus (vene keeles)</p> <p>Infopäev – Toiduohutuskultuuri kujundamine ja hindamine toidukäitlemisettevõttes</p> <p>Infopäev – Toiduvaldkonna õigusaktid ja järelevalve</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga – Ressursisäästlik toidutootmine</p> <p>Infopäev veebis – Tapale suunatavate loomade ja lindude puhtus</p> <p>24-tunnine täienduskoolitus – Toiduhügieen ja -ohutus, keskaste</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – CIP pesud, Käsipesu efektiivsus</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – FSSC 22000</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – IFS Food</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Teise osapoole audiitorite koolitus, veeb</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Kvaliteedijuhtimissüsteemi siseaudiitorikoolitus</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Allergeenihõbe toidukäitlemisettevõtte enesekontrolliplaanis</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Enesekontrollisüsteemi loomine ja auditeerimine</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Toiduhügieen ja enesekontroll eraelamus toidu valmistamisel</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Toiduhügieen ja -ohutus, algaste</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Toidu kestvuskatsed ja tõese säilimisaja määramine</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Toidupatogeenide ülekandeteed, kasvu mõjutavad faktorid ning ohu minimeerimise võimalused</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Taimsete toodete mikrobioloogiline ohutus</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Tootmishügieeni tagamine toidu käitlises</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Patogeenide algallikate väljaselgitamine toidukäitlises ettevõtetes</p>

Valdkond	Tellitud tegevus
	<p>Ühepäevane täienduskoolitus – Taimedest pärit toidu- ja söödamürgid</p> <p>Ühepäevane õppereis, siseriiklik – Toiduvaldkonna väiketootmine</p> <p>Materjal – Toiduohutuse ABC alustavatele toidukäitlejatele</p> <p>Teabeleht 4 lk – Ringlusse võetud plasti määruuse “kontsentraat” toidukäitlejale</p> <p>Teabeleht 4 lk – Lõhna- ja maitseained</p> <p>Materjali “Toidu keemilised ohud” täiendamine</p> <p>Materjal – Nõuded alkoholi (väike)käitlejatele</p>
	<p>Videoloengud aktuaalsetel teemadel (selge märgustuse hea tava, pakendamata toidu toidualase teabe esitamise nõuded, hommikusöögi direktiivide muudatused jm)</p>
Ühistegevus	<p>Infopäev – Väiketootjate koostöövõimalused</p> <p>Infopäev veebis – Tootjaorganisatsioonide tunnustamine ning tootjaorganisatsioonidele suunatud toetused</p> <p>Infopäev veebis välislektoriga – Ühistegevuse võimalused ja vajadused: head praktikad ja edulood</p> <p>infopäev ettevõtte külastusega – Põllumajanduse biojäätmete ja kõrvalsaaduste ühise väärindamise võimalused</p> <p>infopäev ettevõtte külastusega – Hoiu-laenuühistute omapärad ja nende kasulikkus maapiirkondades</p> <p>Infopäev – Kogukonnaenergeetika edendamise võimalused maapiirkondades</p> <p>Ühepäevane täienduskoolitus – Kommunikatsioon kui juhtimisvahend (3 tk)</p> <p>Konverents – Ühistute edasiviiv jõud</p> <p>(sea)lihatootjate koostöö õpiring</p> <p>Taimekasvatustootjate koostöö õpiring</p> <p>õpiring – Praktilised kogemused ühistegevuse arendamiseks</p>